

Teme o kojima se teško progovara na primjeru problemskih slikovnica

---

Družetić, Amadea

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:678165>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-14**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

AMADEA DRUŽETIĆ

TEME O KOJIMA SE TEŠKO PROGVARA NA PRIMJERU PROBLEMSKIH
SLIKOVNICA

Završni rad

Pula, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

AMADEA DRUŽETIĆ

**TEME O KOJIMA SE TEŠKO PROGOVARA NA PRIMJERU PROBLEMSKIH
SLIKOVNICA**

(Završni rad)

JMBAG: 0265006254

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij Predškolski odgoj

Predmet: Dječja književnost

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija i povijest književnosti

Mentor: izv. prof. dr. sc. Kristina Riman

Pula, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Amadea Družetić, kandidatkinja za prvostupnicu Preddiplomskog stručnog studija Predškolskog odgoja, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Amadea Družetić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Teme o kojima se teško progovara na primjeru problemskih slikovnica“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2.1. Definicija slikovnice	2
2.2. Funkcije slikovnice.....	3
2.3 Odnos slike i teksta u slikovnici	3
3. VRSTE SLIKOVNICA	5
4. PROBLEMSKA SLIKOVNICA	7
4.1. Utjecaj problemskih slikovnica na razvoj predškolskog djeteta	7
4.2. Tematska struktura problemskih slikovnica	8
5. TEME O KOJIMA SE TEŠKO PROGOVARA	10
5.1. Smrt kao tema problemskih slikovnica	10
5.1.1. Analiza slikovnice „Plaći, srce...“	11
5.2. Seksualno zlostavljanje kao tema problemskih slikovnica	12
5.2.1. Analiza slikovnice „Obiteljski album“	13
5.3. Razvod roditelja kao tema problemskih slikovnica.....	14
5.3.1. Analiza slikovnice „Kako su moji roditelji zaboravili biti prijatelji“	15
5.4. Nasilje kao tema problemskih slikovnica.....	15
5.4.1. Analiza slikovnice Lana i Pavo	16
6. ISTRAŽIVANJE UČESTALOSTI PRIMJENE PROBLEMSKIH SLIKOVNICA .	17
6.1. Cilj istraživanja	17
6.2. Zadaci istraživanja.....	17
6.3. Hipoteze istraživanja	18
6.4. Uzorak ispitanika.....	18
6.5. Mjerni instrumenti	19
6.6. Postupak prikupljanja podataka.....	20
7. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	22
7.1. <i>Tabu teme o kojima je odgojiteljima i roditeljima teško razgovarati s djecom</i>	22
7.2. <i>Upoznatost odgojitelja i roditelja s problemskim slikovnicama</i>	25
7.3. <i>Učestalost primjenjivanja problemskih slikovnica kod odgojitelja i roditelja</i>	27
7.4. <i>Učestalost korištenja metode razgovora ispitanika s djecom o osjetljivim problemskim temama</i>	28
7.5. <i>Usporedba učestalosti primjenjivanja problemskih slikovnica i razgovora kod problemskih tema</i>	29

7.6. Prepreke kod primjenjivanja problemskih slikovnica	32
7.7. Primjenjuju li ispitanici problemsku slikovnicu češće prije pojave određene problemske situacije, neovisno o problemskoj situaciji ili nakon pojave određene problemske situacije	34
7.8. U kojoj mjeri ispitanici smatraju problemsku slikovnicu korisnim sredstvom pri lakšem svladavanju određene problemske situacije.....	35
8. RASPRAVA.....	37
10. LITERATURA.....	41
SAŽETAK.....	43
SUMMARY	44
PRILOZI	45

1. UVOD

Slikovnica je važan dio djetetovog odrastanja, ona je djetetov prozor u svijet. Dijete kroz slikovnicu otkriva, spoznaje, uči i mašta. Slikovnica djeci pruža odgovore na mnoga pitanja, pa tako i na ona problemska. Odrastanje često nosi sa sobom i neke neugodne situacije ili se pojavljuju osjećaji s kojima se djeca još ne mogu ili ne znaju nositi. U takvim situacijama djetetu su više nego ikad potrebni odgovori na pitanja. Problemska slikovnica se u takvim situacijama može koristiti kao odličan materijal za roditelje i odgojitelje koji pomoću likova u njoj mogu djeci lakše približiti neugodnu situaciju i pokazati kako naoko bezizlazna situacija ipak ima sretan kraj.

Tema ovog završnog rada upravo su problemske slikovnice, odnosno učestalost njihovog primjenjivanja u obiteljskom domu, ali i u odgojnim skupinama. Prvi dio rada govori o slikovnici općenito, o njenim funkcijama te vrstama slikovnice. Objašnjava što su problemske slikovnice te ukazuje na njihov utjecaj na razvoj predškolskog djeteta. U radu su analizirane četiri slikovnice koje govore o osjetljivim temama poput smrti, seksualnog zlostavljanja, nasilja i razvoda braka. U drugom dijelu završnog rada navedeni su rezultati istraživanja provedenog među roditeljima predškolske djece i odgojiteljima kako bi se utvrdila učestalost primjenjivanja problemskih slikovnica.

2. SLIKOVNICA

2.1. Definicija slikovnice

Slikovnica je prva knjiga s kojom se dijete susreće i kao takva ima veliki značaj za razvoj djeteta, pomaže mu dati odgovore na razna pitanja, upoznaje ga sa svijetom koji ga okružuje i razvija smisao za lijepo. Hlevnjak (2000:7) definira slikovnicu kao „zbir malenih slika koju određuje ilustracija i daje joj karakter“. Autorica smatra da u slikovnicama slika ima prednost pred riječima jer se brže i lakše čita.

Zalar (2009) smatra da je slikovnica čudesni prijelaz iz „situacijskog konteksta“ u svijet simbola koje „izriču crteži i tekst u svom tajanstvenom suodnosu“. Svrha slikovnice je pomoći djetetu da uči i istražuje. (Zalar, Kovač-Prugovečki i Zalar 2009:5). Bader slikovnicu definira na sljedeći način: „Slikovnica je i tekst, ilustracije i cjelokupni dizajn, ona je proizvodni i komercijalni predmet, socijalni, kulturalni i povijesni dokument, i, naposljetku, djetetovo iskustvo. Kao umjetnički oblik ona podrazumijeva međuovisnost slika i riječi, na istovremenoj pozornici dvostranice, kao i dramu okretanja stranica“ (Bader 1976; prema Hameršak i Zima 2015:164).

Crnković (2002:15) slikovnicu naziva prvom knjigom s kojom se dijete susreće. Slikovnica se djetetu obraća prvenstveno preko slika, a tek onda i preko teksta i po tome se može zaključiti da slikovnica „nije čista književna vrsta, nego kombinacija likovnog i književnog izraza“ (Crnković i Težak 2002:15-16).

Slikovnica je iznimno važna za dijete jer pomaže u razvoju predčitačkih vještina, obogaćuje fond riječi, stvara osjećaj za lijepo, razvija kreativnost, maštu i logičko zaključivanje, pomaže djetetu da lakše shvati vlastite osjećaje kroz likove u slikovnici s kojima se može poistovjetiti. Slikovnicu jako dobro opisuje Smiljana Narančić Kovač (2015) svojom retoričkom dosjetkom da je slikovnica „Jedna priča s dva pripovjedača“, referirajući se pritom na odnos slike i teksta kao dio priče u slikovnici. Definiciju slikovnice ćemo možda najbolje razumjeti objasnimo li razliku između nje i ilustrirane knjige s kojom se često uspoređuje. U ilustriranoj knjizi napisani je sadržaj jasno razumljiv i ako ga odvojimo od slika. Drugim riječima, književni je tekst moguće razdvojiti od ilustracija, a da on ostane u svojoj cjelini. Isto tako, trenutačne ilustracije u ilustriranoj knjizi mogu biti zamijenjene ilustracijama nekog drugog autora. Što se slikovnice tiče, u njoj slike imaju jednako važnu ulogu kao i tekst (ako ne i važniju) (Novović i Popović 2017).

2.2. Funkcije slikovnice

Slikovnica za djecu ima nekoliko funkcija koje korespondiraju s potrebama u odgoju u predškolskoj dobi, kao i u dobi čitatelja početnika, a to su: informacijsko-odgojna, spoznajna, iskustvena, estetska i zabavna funkcija (Čačko 2000).

Informacijsko – odgojna funkcija daje djetetu odgovore na mnoga pitanja, ili odgovore na probleme kojih do sada nije bilo svjesno ili ih nije zamjećivalo. Uz pomoć slikovnice, kao prve knjige, dijete će postepeno naučiti da je knjiga izvor znanja. Pomoću slikovnice ono postepeno uči razvijati mišljenje: analizu, sintezu, usporedbu, uopćavanje i apstrakciju.

Spoznajnom funkcijom dijete provjerava svoje dosadašnje znanje i spoznaje o raznim stvarima, odnosima ili pojavama. Pomoću ilustracija u slikovnici prepoznaje predmete, uspoređuje ih i širi svoje znanje. Spoznajna funkcija pomaže djetetu razumjeti jesu li njegove spoznaje i iskustva ispravni i jesu li njegovi stavovi adekvatni. Pomoću iskustvene funkcije dijete uči o stvarima s kojima se do sada nije susrelo. Velikim se dijelom to odnosi na slikovnice koje govore o životu na selu, moru, o divljim ili domaćim životinjama, raznim prijevoznim sredstvima, drugim kulturama i slično. Djeca iz urbanih sredina ne poznaju okruženje ruralne sredine i obrnuto.

Estetska funkcija pobuđuje kod djece osjećaj za lijepo, djeluje na razvoj inteligencije, razvija empatiju i ne ostavlja ga ravnodušnim prema svijetu.

Posljednja funkcija slikovnice jest zabavna funkcija koja je također vrlo važna. Slikovnica mora izazvati djetetovu pažnju, mora mu biti privlačna i zabavna. Dosadnu i nezanimljivu slikovnicu dijete automatski odbija. Trenutci provedeni uz slikovnicu djetetu moraju biti zabavni, zaigrani, jer djeca najbolje uče kroz igru, a da toga nisu niti svjesna (Čačko 2000).

2.3 Odnos slike i teksta u slikovnici

Da bi slikovnica bila kvalitetna, slika i tekst u slikovnici moraju biti u skladnom odnosu. Tekst u slikovnici treba biti jasan, kratak, razumljiv djeci i naravno, gramatički ispravan. Isto tako i slika treba biti kvalitetna i ilustrirana od strane vrsnih umjetnika. Jednako kao i tekst tako i slika, odnosno ilustracija treba biti jasna i razumljiva bez da „opterećuje suvišnim detaljima ili da odvlači dječju pažnju na nebitno“ (Hlevnjak 2000:

8).

U početku razvoja slikovnice autor teksta bio je dominantan i ilustracija je pratila tekst u slikovnici. No kasnije slika postaje pokretač nastanka slikovnice. U Hrvatskoj, u počecima razvoja slikovnice osnova je bila slika, a tekst pridodan postojećoj slici. Razlog tomu bio je što se slikovni materijal nabavljao iz inozemstva pa se toj slici dodavao tekst kako bi se objedinio u slikovnicu. Kroz razvoj slikovnice u Hrvatskoj polako se dolazi do toga da se ilustracije u slikovnici rade po autorskim tekstovima. Stihovi se najčešće pojavljuju u slikovnici i to u čak dvije trećine slikovnica, dok se prozom koristi njih dvadeset posto. Deset posto slikovnica su slikovnice bez teksta ili sa vrlo malo teksta (Batinić i Majhut 2001).

O važnosti ilustracije u slikovnici govori i činjenica da slikovnica bez ilustracije ne postoji, dok na primjer postoje slikovnice bez teksta. Iako je ilustracija nepobitno važna u slikovnici, njeni autori (pogotovo kroz povijest) bili su nepravedno zanemarivani. Dok se zna za otprilike tri četvrtine autora tekstova, istovremeno je poznata tek trećina autora ilustracija (Batinić i Majhut 2000). Mnogi se autori pitaju je li u slikovnici važnija ilustracija ili tekst, i uglavnom se slažu da bi tekst trebao pratiti ilustraciju. Ipak je ilustracija ono što najviše privlači dječju pažnju, dok se tekstom uvijek može manipulirati na način da odrasla osoba koja djetetu čita slikovnicu može nadodati vlastiti tekst, izmijeniti ga, ili ga jednostavno preskočiti i izmisliti vlastiti tekst na temelju ponuđenih ilustracija.

3. VRSTE SLIKOVNICA

Različiti stručnjaci imaju neke svoje kriterije prema kojima klasificiraju slikovnice. Jedna od takvih podjela je ona koju donose Majhut i Zalar (2008) prema kojoj klasificiraju slikovnice s obzirom na oblik, strukturu izlaganja, sadržaj, likovnu tehniku i sudjelovanje recipijenta.

U klasifikaciju slikovnica po obliku spadaju leporello slikovnice, pop-up, nepoderive, multimedijalna i slikovnica igračka. Slikovnice po strukturi izlaganja mogu biti narativne i tematske. Slikovnice prema sadržaju mogu biti raznih tema, kao što su: životinje (divlje i domaće), prijevozna sredstva, abeceda, svakodnevni život i drugo. S obzirom na likovnu tehniku slikovnice se dijele na fotografske, lutkarske, slikovnice stvarnih dječjih crteža, strip i interaktivne slikovnice (Majhut i Zalar 2008).

Prema Martinović i Stričević (2011) slikovnice se dijele: s obzirom na količinu teksta, s obzirom na vrstu teksta i s obzirom na dob djeteta. U slikovnice s obzirom na količinu teksta spadaju slikovnice bez teksta, slikovnice praćene tekstom i slikovnice na prijelazu u knjigu.

Slikovnice bez teksta podrazumijevaju jednostavnost, likovno jasne ilustracije, bez suvišnih detalja. Ilustracije su u boji i uglavnom sadrže osnovne boje. U slikovnicama koje su praćene tekstom, tekst mora biti jasan i djeci razumljiv. Što se tiče odnosa teksta i ilustracije, oni moraju biti u skladnom odnosu. Slikovnice na prijelazu u knjigu su slikovnice gdje su ilustracije bogate detaljima te prvenstveno namijenjene predškolskoj djeci.

Slikovnice s obzirom na vrstu teksta dijele se na: slikovnice spoznajnog tipa, slikovnice poetskog tipa, problemske slikovnice i multimedijalne slikovnice.

Slikovnice spoznajnog tipa pružaju djetetu spoznaje o raznim stvarima. Kroz spoznajne slikovnice dijete upoznaje svijet oko sebe, životinje, radnje iz svakodnevnog života, razna prometala i slično.

Slikovnice poetskog tipa su slikovnice u kojima možemo pronaći dječje pjesmice, bajke ili pripovijetke. Slikovnice poetskog tipa najvećim su djelom zaslužne za razvoj dječje mašte.

Stefančić (2000) za multimedijalnu slikovnicu govori kako je ona sestra bliznaka klasičnoj slikovnici iz razloga što je nadopunjuje. Osnovni elementi multimedijalne slikovnice su tekst, slika, zvuk, animacija i interaktivnost. Nadalje govori kako je

filozofija multimedijalne slikovnice „learn trough play“ (nauči kroz igru), koja se bazira na istraživanju dječjeg svijeta i novih tehnologija, odnosno njihove interaktivnosti i međudjelovanja.

Prema Čičko (2000) problemske su slikovnice povezane sa stvarnim životom i bave se problemom međuljudskih odnosa u obitelji i društvu s djetetom u prvom planu. Takve su slikovnice posebno osmišljene da pomognu djetetu i roditeljima da se lakše nose s određenim problemskim situacijama.

Slikovnice za djecu do godine dana obično imaju tvrde kartonske korice. Ilustracije u takvim slikovnicama su jednostavne, bez puno detalja, ali prikazuju realistične sadržaje. Takve su slikovnice često interaktivne i „nešto rade“, „zatrube“ kad se stisnu plastične korice, na drvenim koricama mogu se otvarati prozorčići i slično. Slikovnice za djecu od prve do treće godine mogu sadržavati neku priču ili jednostavniju radnju. Primjerene su slikovnice koje govore o životinjama, svakodnevnim radnjama, raznim zanimanjima, raznim životnim situacijama. Prikladne su također i slikovnice koje obrađuju svakodnevne problemske situacije poput nepranja ruku, svađe, nošenje s emocijama i drugo.

Djeci starijoj od tri godine mogu se ponuditi i slikovnice koje obrađuju neku bajku, basnu ili kratku pripovijetku. Ilustracije obiluju detaljima i u slikovnicama prepoznavamo više od jednog lika. Tekst je složeniji i kompleksniji, no opet djeci razumljiv. Djeca u dobi od treće do šeste godine počinju razvijati vlastito mišljenje o raznim stvarima i samostalno donositi zaključke te mu u tome slikovnice mogu biti od velike pomoći.

4. PROBLEMSKA SLIKOVNICA

Kao što je ranije rečeno, slikovnica jest prva knjiga koju dijete uzima u ruku i pomoću nje razvija maštu, toleranciju, spoznaje razne stvari, uči i identificira se s likovima u njoj. Zbog svega navedenog slikovnica je iznimno važna za razvoj predškolskog djeteta i smatra se da je bitno čitati djetetu slikovnice od najranije dobi. Osim prekrasnog svijeta mašte, raznih avantura i šarenih svjetova postoje slikovnice koje govore o raznim problemskim situacijama u kojima se dijete tokom odrastanja može naći. Takve slikovnice nazivamo problemskim i one služe kako djetetu tako i roditelju da se lakše nosi sa raznim strahovima, odlaskom kod doktora ili zubara, emocijama ali i onim osjetljivijim temama kao što su smrt, razvod roditelja, zlostavljanje ili nasilje. Zalar (2009) smatra kako se stručnjaci još nisu usuglasili oko toga što je zapravo problemska slikovnica. Jedni govore da je problemska slikovnica ona koja iznosi situaciju u kojoj se dijete može pronaći. U takvim se situacijama može poslužiti već ponuđenim rješenjem ili pak osmisliti svoje. Drugi tvrde da je problemska slikovnica ona u kojoj je iznesen problem, no nije ponuđeno rješenje, već ga dijete mora samo pronaći. Treća strana se ne usmjerava toliko na problem već na način na koji je on predstavljen čitatelju.

U problemskim je slikovnicama najbitniji način na koji je problem predstavljen. On mora biti djetetu razumljiv i pružiti mu mogućnost da se poistovjeti s likom koji proživljava istu problemsku situaciju kao i on. Problemska situacija mora biti jasna iz teksta i iz ilustracija, i zbog toga su problemske slikovnice najčešće pisane od strane pedagoga i terapeuta te isto tako oslikane od strane vrsnih umjetnika.

4.1. Utjecaj problemskih slikovnica na razvoj predškolskog djeteta

Slikovnica, pa tako i problemska koju ćemo ponuditi djetetu, mora biti prikladna njegovoj dobi. Pravilno primijenjena slikovnica može uvelike pomoći djetetu u svakoj fazi razvoja. Predškolsko se dijete susreće s raznim situacijama tijekom odrastanja, od kojih nisu sve ugodne. Većini djece odlazak doktoru ili zubaru, rastanak od roditelja i slično, predstavlja stresnu i neugodnu situaciju. Problemske slikovnice pomažu djeci da kroz priču bolje razumiju svoje osjećaje i da shvate na koji si način mogu pomoći

tako što će se poistovjetiti s likovima iz priče.

Pričanje i čitanje priča pomaže djeci da dobiju uvid u to kako se osjećaju i kako negativne osjećaje pretvoriti u pozitivne. Dobro je nakon čitanja problemskih slikovnica s djetetom porazgovarati o tome što su čuli i razumjeli te se zbog toga često na kraju slikovnica i nalaze upute kako i o čemu pričati. Samim tim razgovorom ostajemo dulje u priči te na taj način pomažemo djeci da ne potiskuju emocije, već im pomažemo da isplivaju na površinu. Razgovor nakon pročitane problemske slikovnice nije uvijek nužan, nekad je dovoljno pustiti priču da govori sama za sebe. Čitanjem problemskih slikovnica pomažemo djetetu da se lakše nosi s osjećajima poput straha, ljutnje, tuge ili krivnje. „Ako se pravilno primjenjuje, slikovnica može biti bogat izvor promjena, pogotovo kod onih pojedinaca koji teško izražavaju emocije, verbaliziraju svoje probleme ili imaju poteškoća s prihvaćanjem sebe (Afolayan 1992; prema Skočić Mihić, Blanuša Trošelj i Zoričić 2017).

Čičko skreće pažnju na moć priče i čitanja. „U cijelome svijetu, bez obzira na različitost kultura i podneblja, djeca širom otvorenih očiju i uma, čitaju, gledaju i slušaju priče. Čitaju i odgovaraju maštom i zamišljanjem, prepoznajući u junacima priča sebe, tražeći slične odgovore i putove iz sličnih problemskih situacija. Možemo ih smatrati lijekom za dječje srce i dušu.“ (Čičko 2002:43). Navedeni citat pokazuje kako se ne smije zanemariti moć priča i utjecaj koje one imaju na emocionalni razvoj djeteta.

Problemsku slikovnicu se može koristiti i u svrhu biblioterapije. Biblioterapija je, kako navode Skočić Mihić i Klarić (2014), postupak kojeg, u radu s djecom i odraslima, koriste razni stručnjaci kao pomoć u savladavanju svakodnevnih situacija koje se događaju u odgojno obrazovnom okruženju u kojemu se nalaze. Svaka priča koja se pronađe u slikovnicama ima terapijski ili ozdravljajući potencijal. Što se tiče problemskih, one izravno prenose poruku o određenoj životnoj situaciji i pokazuju da i netko drugi prolazi kroz takva životna iskustva. Uz pomoć njih, nazovimo ih i terapijskim pričama, možemo lakše i izravnije doći do problema s kojima se djeca suočavaju (Skočić Mihić i Klarić 2014:30-31).

4.2. Tematska struktura problemskih slikovnica

Hrvatsko knjižničarsko društvo (2006) izdalo je brošuru „Čitajmo im od najranije dobi“. U ovoj brošuri nalazi se tematski popis problemskih slikovnica s anotacijama.

Autorica Hela Čičko odabrala je i razvrstala slikovnice po temama vezane za problemske situacije s kojima se djeca susreću prilikom odrastanja. Preporučene problemske slikovnice su razvrstane po kategorijama: emocije, osobine ličnosti i ponašanje, odnosi u obitelji i društvu i zdravlje.

U kategoriji *Emocije* nalaze se slikovnice koje obrađuju teme emocija poput straha, ljutnje, sreće, tuge, ljubomore ili osjećaja odbačenosti. U takvim problemskim slikovnicama govori se o raznim emocijama s kojima se djeca susreću tijekom odrastanja te im pomažu da ih lakše prihvate.

Pod kategoriju *Osobine ličnosti i ponašanje* spadaju slikovnice koje obrađuju teme kulturno higijenskih navika (pranje ruku, problemi s mokrenjem), darežljivosti, hrabrosti, moralnog prosuđivanja, neposlušnosti, nespretnosti, neznanja, odgovornosti, odrastanja, odvikavanje od nekih navika (odvikavanje od sisanja palca ili dude), ophođenja s neznancima, opraštanja, potrošačkog mentaliteta, rada na sebi, radnih navika, sebičnosti, pretjerano gledanje televizije i usamljenosti.

Odnosi u obitelji i društvu obuhvaćaju teme poput dječjih prava, nasilja, neprihvaćenosti u društvu, netolerancije, prijateljstva, poštivanje privatnosti, razvod roditelja, svađe, tolerancije i uvažavanje različitosti, zajedništvo i zlostavljanje (seksualno i fizičko zlostavljanje).

U kategoriji *Zdravlje* nalaze se slikovnice koje progovaraju o raznim bolestima, astmi, odlasku u bolnicu, mucanje i prehrani. Puno djece osjeća strah pri odlasku zubaru ili kod ostanka u bolnici. Takve im slikovnice pomažu da se lakše nose s navedenom situacijom.

5. TEME O KOJIMA SE TEŠKO PROGОВАRA

Važno je napomenuti kako niti jedna životna situacija nije toliko neugodna ili neobična a da se o njoj ne bi moglo razgovarati s djecom. U literaturi za djecu ne bi trebale postojati tabu teme (Čičko 2002). No, postoje teme o kojima je malo teže razgovarati s djecom u odnosu na druge. Neke od tih tema su: smrt, zlostavljanje (seksualno ili fizičko), nasilje ili rastava roditelja koje su zasigurno među najbolnijim iskustvima u životu djeteta. Čičko (2002) upravo iz tog razloga spominje važnost dječje ilustracije u problemskim slikovnicama. Smatra kako je nebitno pojavljuju li se u takvim slikovnicama kao likovi djeca ili mladunčad nilskog konja, zeca ili koje druge životinje. Bitno je da takve slikovnice pomažu djeci i njihovim roditeljima, ali i odgojiteljima u prepoznavanju i olakšavanju problemskih situacija u vlastitom životu. Autorica govori kako je iznimno bitno da se problemska slikovnica doživi kao svojevrsan projekt na kojemu će raditi grupa stručnjaka (pedagoga, terapeuta i umjetnika). Važno je kroz priču o smrti, nasilju, rastanku ili zlostavljanju približiti djetetu tu situaciju, ali tako da se ne povrijede njegovi osjećaji i da priča pritom ima sretan završetak, odnosno da pruža nadu, da ipak postoji izlaz iz naizgled bezizlazne situacije.

5.1. Smrt kao tema problemskih slikovnica

Smrt se još uvijek smatra temom o kojoj se ne govori mnogo, pogotovo s djecom. Djecu se ne priprema na smrt, iako je ona nezaobilazni dio života i prije ili kasnije će se s njom susresti. Haramija (2002) smatra kako je bitno djecu pripremiti na smrt, upoznati djecu s osjećajem tuge i žalosti kako bi se mogli kasnije lakše nositi s tim osjećajem. Knjige za djecu i mladež koje govore o smrti uzima kao dobar poticaj za razgovor i pripremu na smrt ili za pružanje utjehe djeci kojoj je preminuo netko od bližnjih. Bilo da se radi o smrti kućnog ljubimca, bake, djeda, roditelja ili čak prijatelja, većina će se djece susreti sa smrću. To iskustvo može biti traumatično ili zbunjujuće i djeca vjerojatno neće razumjeti zašto ih iznenada nema. Osim toga, slikovnice djeci mogu pomoći tako što će ih pripremiti na mogući gubitak nekog njima bliskog, odnosno, olakšati im nošenje s osjećajem tuge i gubitka. Mogu pomoći izbalansirati emocije ili razviti empatiju prema svojim vršnjacima ili nekog njima bliskog tko se nosi s tim

osjećajem. Kod djece koja proživljavaju gubitak voljene osobe (ili kućnog ljubimca) čitanje takvih slikovnica izaziva terapijski učinak.

5.1.1. Analiza slikovnice „Plaći, srce...“

Slikovnica „*Plaći, srce...*“ je danska slikovnica koju je napisala Glenn Ringtved, a ilustrirala Charlotte Pardi. S danskog slikovnicu je preveo Mišo Grundler. Slikovnica govori o četvero djece (dva brata i dvije sestre) koje je iznenada posjetila Smrt. Smrt je prikazana plaho i pomalo nalikuju na dobru staricu. „Bila je obavijena crnim plaštom ispod kojeg se jedva naziralo lice“. Smrt je simbolično ostavila kosu ispred kuće kako ne bi uplašila djecu. Djeca su znala da je Smrt došla po njihovu baku koja je ležala bolesna, gore na katu. Odlučili su je zadržavati nudeći je kavom kako bi zaboravila zašto je došla. Kako bi pružila djeci utjehu Smrt odluči ispričati priču o dva brata i dvije sestre. Dva su se brata zvala Čemer i Jad i živjeli su u dolini gdje sunce nije nikada stizalo. Svakoga su se dana budili i lijekali s tugom. Na vrhu brda živjele su dvije sestre Radost i Sreća, koje su bile čista suprotnost dvojici braće. Unatoč svojoj sreći sestre su osjećale da im ipak nešto nedostaje. Jednoga su dana te dvije sestre susrele dva brata i naravno, zaljubili se jedno u drugo. Živjeli su sretno negdje u sredini brda, ni na vrhu, ni na dnu. U trenutku kada je umro Jad, istog je dana umrla i Radost, a isto su tako na isti dan umrli Čemer i Sreća, jer jedan bez drugoga ne postoje. Život nosi lijepe i one manje lijepe trenutke. Bez tužnih trenutaka ne možemo cijeliti one lijepe, ili kako Smrt kaže u slikovnici :“Što bi vrijedio život da nema smrti? Tko bi se radovao suncu da nikad nema kišnog dana? I tko bi čeznuo za danom kad ne bi bilo noći?“ Nakon ispričane priče Smrt se zaputila u bakinu sobu. Najmlađi je dječak pomislio kako bi ipak mogao još malo zadržavati Smrt, no stariji ga je brat zaustavio govoreći mu kako ne treba remetiti tijek života. Nedugo nakon toga baka je umrla. Kroz ilustracije možemo osjetiti tugu koju Smrt osjeća obavljajući svoju dužnost. Pružila je djeci posljednju utjehu uz riječi :“Plaći, srce, ali nemoj puknuti“ pokazujući im tako kako je u redu biti tužan, ali da će se i nakon gubitka i boli život nastaviti.

U ovoj slikovnici tema smrti obrađena je sjetno, mirno i nenametljivo. Smrt, koju vidimo kao tužnu staricu, pridonosi toj atmosferi. Pokazuje nam kako je smrt neizostavan dio života i iako gubitak voljene osobe jako boli, dok god ju nosimo u srcu ona će uvijek biti uz nas. Ilustracije jasno prikazuju smrt kao tužnu staricu i u njenim

se očima primjećuje tuga zbog težine posla kojeg obavlja. Likovi djece također su prikazani realno i jednostavno, s jasno izraženim emocijama. Nesavršenim, ali realnim likovima ilustratorica je nastojala još više približiti priču djeci kako bi im bila što razumljivija i kako bi se, slušajući je, dobro osjećala.

5.2. Seksualno zlostavljanje kao tema problemskih slikovnica

Sanderson (2005:48) definira seksualno zlostavljanje djece kao „uvođenje podložne djece i adolescenata u seksualne aktivnosti s odraslom osobom, ili bilo kojom starijom ili većom osobom, ako postoji razlika u dobi, veličini ili moći, pri čemu se dijete koristi kao seksualni objekt za zadovoljenje potreba ili žudnji starije osobe, čemu dijete nije sposobno dati razborit pristanak zbog neravnoteže moći ili bilo kojeg drugog oblika mentalne, odnosno tjelesne slabosti“.

Roditelji su premalo upoznati s problemom seksualnog zlostavljanja djece, obično misle da se to događa „negdje daleko“ i da njihovom djetetu ne prijete opasnost od seksualnog zlostavljanja. Sanderson (2005) govori kako svakom djetetu prijete opasnost od seksualnog zlostavljanja budući da seksualni zlostavljači djece ne biraju žrtve prema nekim određenim kriterijima. Nadalje, Sanderson (2005) pobija zabludu kako djecu seksualno zlostavljaju nepoznate osobe, ističe kako je istina upravo suprotna te kako u čak 87% slučajeva dijete poznaje zlostavljača.

Djeca obično ne znaju prepoznati seksualno zlostavljanje i samim time ne znaju kako se od njega obraniti. Djeca prihvaćaju smjernice odraslih osoba, naročito onih kojima vjeruju, i ukoliko im se kaže kako u tom njihovom „osobitom“ odnosu nema ništa loše, ona će u to i povjerovati. Seksualno zlostavljanje malokad započinje samim činom silovanja. Vrlo često zlostavljači razvijaju poseban odnos s djetetom i pokazuju zanimanje za njega te na taj način pridobiju djetetovo povjerenje (Sanderson 2005).

Istraživanja pokazuju kako djeca zbog straha od odbačenosti, straha da će izgubiti tu „posebnu“ osobu, prijatni zlostavljača, zbunjenosti ili iz jednostavnog razloga jer ne razumiju težinu zlostavljanja, o tome vrlo rijetko govore. Od iznimne je važnosti da roditelji, učitelji ili odgojitelji znaju prepoznati znakove seksualnog zlostavljanja kako bi pravovremeno pomogli djeci. Jednako je važno djecu naučiti što smiju dozvoliti odraslim osobama, a što ne, kakav je dodir ispravan, a kakav nije i

poticati ih da ukoliko se nađu u situaciji da ih odrasla osoba zlostavlja, o tome progovore kako bi se isto moglo na vrijeme spriječiti. Kod prevencije seksualnog zlostavljanja, osim otvorenog razgovora s djecom, slikovnice mogu uvelike pomoći. Slikovnice mogu biti od velike pomoći ne samo djeci, već i roditeljima, kako bi mogli poučiti djecu kako da razlikuju primjereno od neprimjerenog dodirivanja. Budući da roditelji često ni sami ne znaju kako bi započeli razgovor o temi seksualnog zlostavljanja, kroz iskustvo likova u priči to će puno lakše učiniti. Također, takve slikovnice pomažu i djeci koja su prošla kroz iskustvo seksualnog zlostavljanja da uvide kako nisu sami, da se osjećaju bolje i sigurnije.

5.2.1. Analiza slikovnice „Obiteljski album“

Slikovnicu *Obiteljski album* napisale su Sylvie Deinert i Tine Krieg, a oslikala ju je Ulrike Boljhan. Slikovnica govori o mišjoj obitelji koju čine mama, tata, dvije djevojčice Pinkica i Kikica i mamin brat – stric Joja. Mišja obitelj svoje dane provode, kao i mnoge obitelji, skladno, u svom skromnom domu. Pinkica najviše voli sjediti u ležaju izvan doma i prelistavati obiteljski album. Pritom je vrlo oprezna jer ga ne želi uprljati. Stric Joja poklonio je Pinkici lutku koju nosi svugdje sa sobom i nerado je dijeli sa svojom sestrom Kikicom. Da bi dobila lutku, Pinkica je morala stricu Joji prilijepiti smiješnu pusu! Kikici i Pinkici je u igri planove poremetio mačak koji se odjednom pojavio, a mišice su pobjegle i zaboravile lutku na ležaju. Nakon incidenta, mama im je zabranila da same idu gore, na ležaj. Dozvoljeno im je otići jedino uz prisustvo nekog odraslog. Mama pušta Pinkicu samu sa stricem Jojom uz puno povjerenje, vjerujući da se ne može ništa loše dogoditi dok god je stric Joja u blizini. Stric Joja počinje pritiskati Pinkicu uza se i dodiri su počeli biti sve češći. Daje joj do znanja kako je posebna i da će za nju sve napraviti dok god bude čuvala njegovu tajnu. Pinkici se dodiri nisu sviđali, ali nije znala što napraviti, morala je čuvati tajnu jer je stric Joja zaprijetio da će uništiti obiteljski album. Pinkica je počela sve više vremena provoditi sama i pokušavala se sakriti od strica Joje. Dok je pokušavala pobjeći od njega uhvatila se u mišju zamku, a stric Joja, iako joj je obećao da će zauvijek biti uz nju, pobjegao je glavom bez obzira. Dok je bježao, zaletio se u stalak stare svjetiljke i ostao u njoj zaglavljen. Mačak je odlučio uzeti strica Joju sa sobom, dok je Pinkica još uvijek bila zaglavljena u zamci.

Nasreću, pojavila se Kikica kojoj je Pinkica priznala što joj je stric Joja radio. Kikica se razbjesnila i otišla po mamu. Pinkica je zabrinuta jer ne želi da se što dogodi obiteljskom albumu. Mama je uvjerava kako nije ona ništa kriva i da se obiteljskom albumu neće ništa dogoditi. Pinkica saznaje da je stric Joja lagao, a iz obiteljskog albuma otrgnuta je jedino njegova slika koja se više ne može zalijepiti.

U ovoj slikovnici može se vidjeti da su zlostavljači djece često osobe koje poznajemo, osobe unutar bliske obitelji, osobe na koje se ne bi nikada posumnjalo. Slikovnica je namijenjena roditeljima, učiteljima, odgojiteljima i psiholozima kako bi pomogli seksualno zlostavljanoj djeci da se lakše nose s traumama. Može se koristiti i kao prevencija, pogotovo ukoliko postoji sumnja na seksualno zlostavljanje, da djeca lakše prepoznaju nepoželjno ponašanje i da ih potakne na razgovor s odraslom osobom od povjerenja.

Ilustracije u slikovnici jasno prikazuju nadmoć i dominaciju strica Joje nad Pinkicom, sve do trenutka kada biva razotkriven i kada ga ulovi mačaka u čijim rukama nemoćno visi. Dominantnost strica Joje prepoznaje se i po njegovom crvenom ogrtaču koji se jasno ističe među nježnijim tonovima koji dominiraju među ostalim likovima.

5.3. Razvod roditelja kao tema problemskih slikovnica

Razvod roditelja također se ubraja u osjetljivu temu. Roditelji, kao ni odgojitelji, često ne znaju kako pristupiti djetetu u toj životnoj situaciji. Pogotovo kada uzmemo u obzir da se ne nose sva djeca jednako s rastavom braka svojih roditelja. Neka djeca reagirat će agresivno, dok će druga pokušati biti „dobra i poslušna“ ne bi li ponovo spojila roditelje. Kod neke će djece izgledati kao da su prihvatili novonastalu situaciju, no moguće je da će se reakcija pojaviti tek kasnije. Također, često se događa i da djeca krive sama sebe za razvod svojih roditelja, smatraju da su nekim svojim ponašanjem ili postupcima izazvali svađe u obitelji. Zbog svega navedenog, iznimno je važno djetetu objasniti razloge zbog kojih je došlo do razvoda.

Pri odabiru slikovnice na temu razvoda potrebno je uzeti u obzir dob djeteta i ponuditi mu slikovnicu koja će mu govoriti jezikom koje će ono razumjeti. Važno je da roditelji obavijeste odgojitelje o zbivanjima u obitelji kako bi i oni bili upoznati sa situacijom. Tako će odgojitelji bolje razumjeti dijete, pa će mu samim time lakše pomoći prebroditi taj period.

Budući da i sami roditelji tijekom razvoda prolaze kroz težak period u životu i često se i sami „izgube“ u svojim osjećajima, slikovnicom koju su odabrali za svoje dijete često mogu pomoći sami sebi kako bi i sami shvatili da razvod braka ne znači kraj, već samo novi početak.

5.3.1. Analiza slikovnice „Kako su moji roditelji zaboravili biti prijatelji“

Slikovnicu je napisala Jenifer Moore-Mallinos, a ilustrirala Marta Fabrega. Priča u slikovnici *Kako su moji roditelji zaboravili biti prijatelji* ispričana je iz perspektive djevojčice. Djevojčica započinje svoju priču prisjećajući se svih lijepih stvari koje je radila zajedno s roditeljima. Jednog dana stvari su se polako počele mijenjati, roditelji su počeli vikati jedan na drugoga i mama je često plakala. Djevojčica je primijetila kako njeni roditelji više nisu sretni, kao da su zaboravili biti prijatelji. Tata je odlučio spakirati kofere i odseliti se iz njihove zajedničke kuće. U tom trenutku djevojčica se pita nije li ona nešto skrivila? Bi li možda pomoglo da se više trudila i imala bolje ocjene? Nedugo nakon odlaska tate, mama je sve manje plakala i postajala ponovno sve sretnija. Djevojčica se s tatom viđala svaki vikend i čula telefonom svaki dan. Iako tata više ne živi s njima, njihov odnos nije bio narušen. U svim važnim situacijama, poput rođendana, ponovo su bili svi zajedno, smijali se i pričali viceve. Djevojčica je shvatila da, iako njeni roditelji više ne žive zajedno, oni će uvijek biti uz nju u svim lijepim i onim malo manje lijepim trenucima.

Ilustracije u ovoj slikovnici stavljaju djevojčicu u prvi plan. Roditelji i ona sama kroz ilustracije su prikazani kao svaka druga obitelj, kako bi se djeca kojoj će se ta slikovnica čitati mogla lakše poistovjetiti s likovima. Na kraju slikovnice nalazi se i dodatak za roditelje koji savjetuje roditeljima na koji način iskoristiti slikovnicu kao uvod u razgovor i kako pomoći djetetu da se lakše snađe u novonastaloj situaciji.

5.4. Nasilje kao tema problemskih slikovnica

Nasilje među djecom postoji već od vrtićkih dana. Nasilje može biti verbalno (ismijavanje, prijetnje) ili fizičko (guranje, otimanje igračaka, udaranje). Treba uzeti u obzir kako je nasilje u tako ranoj dobi često nusprodukt nečeg drugog (roditeljsko zanemarivanje, dijete koje imitira roditeljsko ponašanje ili situacije kada se dijete ne

zna nositi sa vlastitim emocijama). Djeca često ne znaju i ne razumiju kako svojim agresivnim ponašanjem mogu nekoga povrijediti, jer su na njega naučeni. Roditelji i odgajatelji trebali bi se prema djeci odnositi s poštovanjem. Bitno je reagirati na vrijeme, odnosno prepoznati nasilno ponašanje kod djeteta i pokazati primjerom da se konflikti mogu rješavati i na drugačiji način. Također je bitno učiti djecu da se konflikti rješavaju riječima, odnosno razgovorom, a ne udarcima.

5.4.1. Analiza slikovnice Lana i Pavo

Slikovnicu Lana i Pavo napisala je i ilustrirala Ana Reinger, njemačka književnica i umjetnica. Lana je djevojčica koja, kao i većina djevojčica, ima svoju najdražu igračku. To je njen medvjedić Pavo. Lana svakog jutra češlja svog medvjedića i pere mu zube, pritom ne primjećujući da medvjediću nanosi bol. Osim jutarnje higijene, Lana Pavu uključuje u sve svoje dnevne aktivnosti, kao što su vožnja biciklom ili odlazak na sladoled. Pri tome ne primjećuje da se prema medvjediću ne odnosi s poštovanjem, već ga vuče za sobom navlačeći ga za nogu. Djevojčica Lana utone u san u kojem se medvjedić ponaša prema njoj jednako kao što se ona prema njemu ponašala. Pavo je odlučio pokazati Lani kako mu svojim ponašanjem nanosi bol. Uzima češalj i češlja je jednako grubo kao što je ona njega češljala i vuče je za sobom povlačeći je za jednu nogu, baš kao što je ona njega vukla. Nakon što se probudila Lana više nije bila sigurna je li se medvjedić zaista prema njoj tako ponašao ili je to ipak bio samo san. Shvaća da je bila previše gruba u svojim postupcima i obeća kako će sada biti pažljivija.

Ovom slikovnicom može se djeci na nenametljiv način pokazati kako bi se trebali ponašati prema svojim vršnjacima, ali i prema svojim igračkama. Pomaže naučiti djecu da se prema svima odnose s poštovanjem, bilo prema prijateljima, roditeljima, kućnim ljubimcima ili igračkama. Djevojčica Lana i medvjedić Pavo nacrtani su tako da budu u samom centru pažnje, bez dodatnih elemenata. Ilustracije vrijedno prate tekst i iz Pavinih se grimasa jasno može iščitati nezadovoljstvo Laninom nepažljivošću. U trenutku kada se situacija promijeni i (iako samo u snu) medvjedić postaje grub prema djevojčici, na njenom licu primjećuju se iste emocije kao i kod Pave.

6. ISTRAŽIVANJE UČESTALOSTI PRIMJENE PROBLEMSKIH SLIKOVNICA

6.1. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je propitati učestalost primjenjivanja problemskih slikovnica, odnosno, hoće li roditelji i odgajatelji za određenu problemsku situaciju radije koristiti slikovnicu ili će o pojedinoj temi radije razgovarati s djecom.

6.2. Zadaci istraživanja

S obzirom na postavljeni cilj, iz njega proizlaze sljedeći zadaci istraživanja:

1. Utvrditi postoje li tabu teme o kojima je roditeljima i odgojiteljima teško razgovarati s djecom te postoje li tabu teme o kojima je djeci teško razgovarati s roditeljima.
2. Utvrditi upoznatost roditelja i odgojitelja s problemskim slikovnicama.
3. Utvrditi učestalost primjenjivanja problemskih slikovnica kod roditelja i odgojitelja.
4. Utvrditi odabiru li roditelji i odgojitelji radije problemsku slikovnicu ili razgovor s djecom kod osjetljivih problemskih tema.
5. Utvrditi o kojim problemskim situacijama roditelji i odgojitelji radije posežu za slikovnicom, a u kojim situacijama radije koriste razgovor.
6. Utvrditi što predstavlja prepreku ukoliko roditelji ili odgajatelji ne primjenjuju problemske slikovnice onoliko koliko bi željeli.
7. Utvrditi primjenjuju li ispitanici problemsku slikovnicu češće prije pojave određene problemske situacije, neovisno o problemskoj situaciji ili nakon pojave određene problemske situacije.
8. Utvrditi smatraju li odgojitelji i roditelji problemsku slikovnicu korisnim sredstvom pri lakšem svladavanju određene problemske situacije.

6.3. Hipoteze istraživanja

Zadaci 1.,4.,5.,7. su zadaci eksplorativnog tipa te u dostupnoj literaturi nema dovoljno podataka za postavljanje afirmativne hipoteze.

Za ostale zadatke, iz osobnog iskustva i dostupne literature, postavljene su sljedeće hipoteze:

Hipoteza vezana uz zadatak broj 2: Pretpostavlja se da su odgojitelji upoznatiiji s problemskim slikovnicama od roditelja (fakultetsko obrazovanje, dugogodišnji rad u predškolskim ustanovama, česta razmjena iskustva s drugim odgojiteljima).

Hipoteza vezana uz zadatak broj 3: Pretpostavlja se da odgojitelji češće primjenjuju problemske slikovnice od roditelja (u svakodnevnom radu s djecom ali i zbog pretpostavke da su upoznatiiji problemskim slikovnicama od roditelja).

Hipoteza vezana uz zadatak broj 6: Pretpostavlja se da će kod odgojitelja prepreku kod češćeg primjenjivanja problemskih slikovnica predstavljati slabija opskrbljenost takvim slikovnicama u knjižnicama predškolskih ustanova te nemogućnost odlaska u gradske knjižnice (udaljenost, manje sredine). Kod roditelja se pretpostavlja da će prepreka pri češćem primjenjivanju problemskih slikovnica biti neznanje, odnosno nedovoljna upućenost u postojanje takvih slikovnica te nedostatak vremena (odlazak u knjižnicu, posuđivanje slikovnica).

Hipoteza vezana uz zadatak broj 8: Pretpostavlja se da odgojitelji problemsku slikovnicu smatraju korisnim sredstvom u većoj mjeri od roditelja (zbog svog svakodnevnog rada s djecom te fakultetske izobrazbe poznaju važnost problemskih slikovnica i svjesni su kako im takva slikovnica može pomoći kod određenih problemskih situacija s kojima se djeca suočavaju).

6.4. Uzorak ispitanika

Ispitanici su bili odgojitelji i roditelji djece rane i predškolske dobi. U istraživanju je sudjelovalo 65 odgojitelja i 102 roditelja. Od ukupnog broja odgojitelja najviše je odgojitelja ženskog spola, čak 98.4% odnosno 64 odgojiteljice, dok je muškog spola bio samo jedan ispitanik (1.6%). Najveći broj odgojitelja je iz Zagreba i Rijeke s 8 ispitanika (13.1%), potom slijedi Pula sa 7 odgojitelja (11.5%) te Zadar i Split s po 3

ispitanika, odnosno 4.9%. Ostali odgojitelji su iz ostalih dijelova Hrvatske dok se jedna odgojiteljica izjasnila da ne želi odgovoriti na to pitanje. Radni staž odgojitelja je od 0.5 do 39 godina radnog iskustva. Od ukupnog broja ispitanika njih 27 (42.9%) završilo je stručni studij; strukovno specijalističko usavršavanje i osposobljavanje (prije Bolonjske reforme) kao svoj najviši stupanj obrazovanja, 22 odgojitelja (34.9%) označio je stručni ili sveučilišni preddiplomski studij (nakon Bolonjske reforme). Sveučilišni ili specijalistički diplomski studij / poslijediplomski specijalistički studij označilo je njih 11 (17.5%) te poslijediplomski znanstveni magistarski studij označila su 3 ispitanika (4.8%). Najveći broj ispitanih odgojitelja trenutno radi u mješovitoj skupini (36.1%), dok najmanji broj ispitanika radi u starijoj jasličkoj skupini (8.2%).

U drugom djelu istraživanja, namijenjenom roditeljima, sudjelovala su 102 roditelja. Od ukupnog broja ispitanika 98 (96.1%) je ženskog spola, dok su 4 (3.9%) ispitanika roditelja muškog spola. Prosječna dob ispitanika je 35 godina, od kojih najmlađi roditelj ima 18, a najstariji 47 godina. Prosječna dob djece ispitanih roditelja je 4.5 godina. Najveći broj ispitanih roditelja kao mjesto prebivališta navodi Pulu (20.6%), Zagreb je zastupljen s 19 ispitanika (18.5%) i Rijeka s 4 ispitanika (3.9%). Ostali su ispitanici iz drugih dijelova Hrvatske. Najveći broj ispitanika (46.1%) navodi sveučilišni ili specijalistički diplomski studij / poslijediplomski specijalistički studij kao najveći stupanj obrazovanja, 20 roditelja (19.6%) označilo je srednjoškolsko obrazovanje. Sveučilišni ili stručni preddiplomski studij (nakon Bolonjske reforme) označilo je također 20 ispitanika (19.6%), 7 ispitanika (6.9%) završilo je poslijediplomski znanstveni magistarski studij, 4 ispitanika (3.9%) označilo je stručni studij / strukovno specijalističko usavršavanje i osposobljavanje, poslijediplomski sveučilišni doktorski studij označilo je dvoje ispitanika (2%), trogodišnje strukovno obrazovanje i osnovno obrazovanje označio je po jedan ispitanik (1%).

6.5. Mjerni instrumenti

Za potrebe ovog istraživanja konstruiran je mjerni instrument, anketni upitnik. Jedan je upitnik bio ponuđen roditeljima, a drugi odgojiteljima.

Prvi dio upitnika za odgojitelje bavi se prikupljanjem socio-demografskih podataka. Ispituje se spol, dob, godine radnog iskustva u predškolskim ustanovama, završen stupanj obrazovanja, mjesto u kojem su ispitanici zaposleni te s kojom

dobnom skupinom trenutno rade. U drugom dijelu upitnika postavljena su dva pitanja otvorenog tipa u kojima se saznaje o kojim im je temama teško razgovarati s djecom te po njihovoj procjeni o kojim je temama djeci teško razgovarati s njima. U trećem dijelu upitnika ispituje se upoznatost s problemskim slikovnicama, koliko često primjenjuju problemske slikovnice te koliko često razgovaraju s djecom o problemima koje tematiziraju problemske slikovnice. Ponuđen je format odgovora Likertovog tipa gdje su odgojitelji trebali navesti primjenjuju li radije slikovnice ili razgovor u određenim problemskim situacijama. Za svaku ponuđenu problemsku situaciju mogli su izabrati: *isključivo razgovor, uglavnom razgovor, podjednako razgovor i slikovnicu, uglavnom slikovnicu te isključivo slikovnicu*. U četvrtom dijelu upitnika saznaje se postoje li prepreke kod češćeg primjenjivanja problemskih slikovnica, u kojim ih situacijama primjenjuju te u kojoj ih mjeri smatraju korisnim sredstvom pri lakšem svladavanju problemskih situacija.

Upitnik za roditelje uglavnom sadrži ista pitanja kao i onaj za odgojitelje kako bi se mogla napraviti što konkretnija usporedba kod učestalosti primjenjivanja problemskih slikovnica. Prvi dio upitnika kod roditelja čine socio-demografski podaci gdje se ispituje spol, dob, dob djeteta, mjesto u kojem žive i završeni stupanj obrazovanja. Drugi dio upitnika je jednak kao i onaj kod odgojitelja te su postavljena ista dva pitanja otvorenog tipa. Treći dio upitnika također sadrži ista pitanja, to jest, ispituje se upoznatost roditelja s problemskim slikovnicama i koliko ih se često primjenjuje te bira li se radije slikovnica ili razgovor kod određenih problemskih situacija. Kao kod upitnika koji je namijenjen odgojiteljima i roditelji su dali odgovor na pitanje o učestalosti primjenjivanja problemskih slikovnica. Četvrti dio upitnika također ispituje eventualne prepreke kod primjenjivanja problemskih slikovnica te u kojoj su mjeri smatrane korisnim sredstvom pri lakšem svladavanju određenih problemskih situacija.

6.6. Postupak prikupljanja podataka

Podaci su prikupljeni pomoću dva anonimna online upitnika za koja su poslani pozivi za ispunjavanje kroz grupe korisnika društvenih mreža¹. Jedan je upitnik bio

---

¹ Facebook (*Razvojne igre za djecu, Čitaj mi, Mali čitači, Najsretnija beba, Slikovnice za male i velike, Odgojitelji predškolske djece, Odgojitelji, Udruge odgajatelja dječjih vrtića, Didaktika u dječjim vrtićima*). Forum *Korak po Korak*.

namijenjen odgojiteljima, a drugi roditeljima djece do 7 godina. Ispitanici su obaviješteni o anonimnosti upitnika te s činjenicom da mogu odustati u bilo kojem trenutku. Podaci su prikupljeni u dva navrata, budući da se kod prvog objavljivanja upitnika na društvenim mrežama nije odazvao dovoljan broj ispitanika. Podaci su prikupljeni u razdoblju od 23. lipnja 2020. do 05. srpnja 2020. godine te ponovno od 28. siječnja 2021. do 08. veljače 2021. godine.

7. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U ovom dijelu istraživačkog rada bit će predstavljeni rezultati istraživanja i analiza dobivenih rezultata na upitnik koji su ispunjavali odgojitelji i roditelji djece od 1 do 7 godina.

7.1. *Tabu teme o kojima je odgojiteljima i roditeljima teško razgovarati s djecom*

U anketi je postavljeno pitanje otvorenog tipa *O kojim Vam je temama teško razgovarati s djecom* na koje je najveći broj ispitanih odgojitelja procijenio da je tema smrti tema o kojoj im je najteže govoriti tj. 41.5% odgojitelja. Trinaestero ispitanih odgojitelja (20%) navelo je da ne postoje teme o kojima ne mogu razgovarati s djecom, odnosno razgovaraju o svim temama podjednako. Ostale teme za koje su procijenili da im je teško o njima govoriti su nasilje/zlostavljanje (20%), razvod braka (15.4%), bolest (9.2%), spolnost (7.7%), religija (4.6%), rat (4.6%), siromaštvo (3%). Pretjerano gledanje televizije, strahovi, bonton, različitost, isto spolne veze i nepravda su također teme za koje odgojitelji navode kako im je teško o njima govoriti za koje se opredijelio po jedan odgojitelj.

Tablica 1: Tabu teme za koje odgojitelji procjenjuju da im je teško o njima razgovarati s djecom

Vrijednost	Frekvencija	Postotak
Smrt	27	41.5
Ne postoje tabu teme	13	20
Nasilje/zlostavljanje	13	20
Razvod braka	10	15.4
Bolest	6	9.2
Spolnost	5	7.7
Religija	3	4.6
Rat	3	4.6
Siromaštvo	2	3
Pretjerano gledanje televizije	1	1.5

Isto spolne veze	1	1.5
Različitost	1	1.5
Strahovi	1	1.5
Bonton	1	1.5
Nepravda	1	1.5

U upitniku namijenjenom roditeljima postavljeno je isto pitanje. Odgovor koji se ponovio najveći broj puta je, kao i kod odgojitelja, tema smrti. Smrt kao odgovor ponudio je najveći broj ispitanih roditelja, njih 38.2%. Ostale teme koje su se ponovile veći broj puta su spolnost (11.8%), odnosi u obitelji (9.8%), bolest (7.8%), razvod braka (6.7%), agresivnost/nasilje (3.9%), emocije (3.9%), religija (2.9%), tolerancija (1.9%), siromaštvo (1.9%) dok je 19.6% roditelja procijenilo da ne postoje teme o kojima im je teško razgovarati s djecom. Po jedan je roditelj naveo postavljanje granica, odlazak zubaru/doktoru, rat i apstraktne teme, kao teme o kojima im je teško govoriti s djecom. Jedan je roditelj naveo kako mu je teško govoriti o svim temama.

Tablica 2: Tabu teme za koje roditelji procjenjuju da im je teško o njima razgovarati s djecom

Vrijednost	Frekvencija	Postotak
Smrt	39	38.2
Ne postoje tabu teme	20	19.6
Spolnost	12	11.8
Odnosi u obitelji	10	9.8
Bolest	8	7.8
Razvod braka	7	6.7
Agresivnost/nasilje	4	3.9
Emocije	4	3.9
Religija	3	2.9
Tolerancija	2	1.9
Siromaštvo	2	1.9
Postavljanje granica	1	1
Odlazak zubaru/doktoru	1	1
Rat	1	1
Apstraktne teme	1	1
Sve teme	1	1

U upitniku za odgojitelje i roditelje postavljeno je pitanje otvorenog tipa *Navedite za koje teme procjenjujete da je djeci o njima teško razgovarati*. Na navedeno pitanje odgojitelji su procijenili da je djeci najteže govoriti o emocijama (21.5% ispitanika) i nasilju/zlostavljanju (18.5% ispitanika). Ostale teme za koje su odgojitelji procijenili da je djeci o njima teško govoriti su smrt (16.9% ispitanika), razvod braka (10.8% ispitanika), strahovi/traume (10.8% ispitanika), odnosi u obitelji (10.8% ispitanika), bolest (4.6% ispitanika), dok je 12.3% ispitanika procijenilo da ne postoje teme o kojima je djeci teško razgovarati. Teme koje su se također spomenule su rat, pandemija, zdravstveni problemi, odgoj i neprimjereno ponašanje.

Tablica 3: Tabu teme za koje odgojitelji procjenjuju da je djeci teško o njima razgovarati

Vrijednost	Frekvencija	Postotak
Emocije	14	21.5
Nasilje/zlostavljanje	12	18.5
Smrt	11	16.9
Ne postoje tabu teme	8	12.3
Razvod braka	7	10.8
Strahovi/traume	7	10.8
Odnosi u obitelji	7	10.8
Bolest	3	4.6
Rat	1	1.5
Pandemija	1	1.5
Zdravstveni problemi	1	1.5
Odgoj	1	1.5
Neprimjereno ponašanje	1	1.5

Roditelji su procijenili da je njihovoj djeci najteže razgovarati o emocijama (22.5% ispitanika) i smrti (19.6% ispitanika) dok 10.8% roditelja smatra da je djeci najteže govoriti o strahovima (strah od mraka, strah od napuštanja) te jednak broj ispitanih roditelja navodi kako su odnosi s vršnjacima teme o kojima je djeci teško govoriti. Spolnost kao osjetljivu temu navelo je 6.9% ispitanika. Ostale teme za koje roditelji smatraju da je djeci teško o njima govoriti su razvod braka (6.9% ispitanika), bolest (5.9% ispitanika), pohlepa (1.9% ispitanika), odnos u obitelji (1.9% ispitanika) i religija (1.9% ispitanika). Temu siromaštva, rata, pretjeranog gledanja televizije, smisla života

te općenito apstraktne teme kao osjetljive teme naveo je po jedan roditelj. Trinaest (12.7%) ispitanih roditelja navodi kako ne postoje teme o kojima je njihovoj djeci teško razgovarati te je četvero roditelja navelo kako ne zna procijeniti koje su to teme o kojima je djeci teško razgovarati.

Tablica 4: Tabu teme za koje roditelji procjenjuju da je djeci teško o njima razgovarati

Vrijednost	Frekvencija	Postotak
Emocije	23	22.5
Smrt	20	19.6
Ne postoje tabu teme	13	12.7
Strahovi	11	10.8
Odnosi s vršnjacima	11	10.8
Spolnost	7	6.9
Razvod braka	7	6.9
Bolest	4	5.9
Ne znam	2	3.9
Pohlepa	2	1.9
Odnosi u obitelji	2	1.9
Religija	2	1.9
Siromaštvo	1	1
Rat	1	1
Smisao života	1	1
Pretjerano gledanje televizije	1	1

Iz rezultata je vidljivo kako odgojitelji i roditelji dijele mišljenje na postavljena pitanja. Teme za koje ispitanici procjenjuju da im je o njima teško razgovarati s djecom su teme koje se smatraju osjetljivim temama i u odraslom svijetu. Stoga ne čudi da je mnogim ispitanicima teško razgovarati s djecom o temama poput smrti, razvoda braka ili nasilja.

7.2. Upoznatost odgojitelja i roditelja s problemskim slikovnicama

Roditeljima i odgojiteljima postavljeno je pitanje *Navedite u kojoj ste mjeri upoznati s problemskim slikovnicama?* kako bi se utvrdila upoznatost s navedenim

terminom. Ispitanici su mogli birati među ponuđenim opcijama: *U potpunosti, u većoj mjeri, u srednjoj mjeri, u manjoj mjeri te nisam upoznat/a s terminom*

Tablica 5: Upoznatost odgojitelja s problemskim slikovnicama

Vrijednost	Frekvencija	Postotak	Kumulativni postotak
U potpunosti	13	20	20
U većoj mjeri	24	36.9	56.9
U srednjoj mjeri	18	27.7	84.6
U manjoj mjeri	8	12.3	96.6
Nisam upoznat/a s terminom	2	3.1	100
Ukupno	65	100	

Tablica 6: Upoznatost roditelja s problemskim slikovnicama

Vrijednost	Frekvencija	Postotak	Kumulativni postotak
U potpunosti	11	10.8	10.8
U većoj mjeri	30	29.4	40.2
U srednjoj mjeri	32	31.4	71.6
U manjoj mjeri	23	22.5	94.1
Nisam upoznat/a s terminom	6	5.9	100
Ukupno	102	100	

Iz Tablica 5 i 6 zaključuje se da je hipoteza da su odgojitelji upoznatiji s problemskom slikovnicom potvrđena. Nešto više od 50% odgojitelja procijenilo je kako problemsku slikovnicu poznaje u potpuno ili u većoj mjeri. Kod upitnika za roditelje tek je 40% roditelja procijenilo kako problemsku slikovnicu poznaje potpuno ili u većoj mjeri, dok ih je više od 50% osrednje, u manjoj mjeri ili uopće nije upoznato s problemskim slikovnicama.

7.3. Učestalost primjenjivanja problemskih slikovnica kod odgojitelja i roditelja

Ispitanicima je postavljeno pitanje *Koliko često čitate djeci problemske slikovnice?* kako bi se mogla utvrditi učestalost primjenjivanja problemskih slikovnica u predškolskoj ustanovi (kod odgojitelja) te u obiteljskom domu (kod roditelja). Ispitanici su mogli izabrati među ponuđenim odgovorima: *Svaki dan, nekoliko puta tjedno, jednom tjedno, jednom svaka dva tjedna, jednom mjesečno, rjeđe od jednom mjesečno i nikada.*

Tablica 7: Učestalost primjenjivanja problemskih slikovnica kod odgojitelja

Vrijednost	Frekvencija	Postotak	Kumulativni postotak
Svaki dan	1	1.5	1.5
Nekoliko puta tjedno	7	10.8	12.3
Jednom tjedno	13	20	32.3
Jednom svaka dva tjedna	16	24.6	56.9
Jednom mjesečno	10	15.4	72.3
Rjeđe od jednom mjesečno	14	21.5	93.8
Nikada	4	6.2	100
Ukupno	65	100	

Tablica 8 : Učestalost primjenjivanja problemskih slikovnica kod roditelja

Vrijednost	Frekvencija	Postotak	Kumulativni postotak
Svaki dan	5	4.9	4.9
Nekoliko puta tjedno	17	16.7	21.6
Jednom tjedno	9	8.8	30.4
Jednom svaka dva tjedna	14	13.7	44.1
Jednom mjesečno	14	13.7	57.8
Rjeđe od jednom mjesečno	30	29.4	87.2
Nikada	13	12.7	100
Ukupno	102	100	

Iz Tablice 7 i Tablice 8 saznaje se učestalost korištenja problemskih slikovnica kod roditelja i odgojitelja. Hipoteza da odgojitelji češće od roditelja primjenjuju problemske slikovnice je potvrđena budući da je više od 50% odgojitelja navelo kako problemske slikovnice primjenjuje jednom svaka dva tjedna ili češće. Kod istraživanja za roditelje, više od 50% roditelja navelo je kako problemske slikovnice koristi rjeđe od jednom mjesečno, dok ih tek nešto više od 40% primjenjuje jednom svaka dva tjedna ili rjeđe.

7.4. Učestalost korištenja metode razgovora ispitanika s djecom o osjetljivim problemskim temama

Odgojiteljima i roditeljima postavljeno je pitanje : *Koliko često razgovarate s djecom o problemima koje tematiziraju problemske slikovnice?* kako bi se saznalo hoće li ispitanici radije koristiti problemsku slikovnicu ili razgovor kod osjetljivih tema. Ispitanici su mogli odabrati među ponuđenim opcijama: *Svaki dan, nekoliko puta tjedno, jednom tjedno, jednom svaka dva tjedna, jednom mjesečno, rjeđe od jednom mjesečno i nikada.*

Tablica 9: Učestalost razgovora s djecom o osjetljivim problemskim temama kod odgojitelja

Vrijednost	Frekvencija	Postotak	Kumulativni postotak
Svaki dan	9	13.8	13.8
Nekoliko puta tjedno	11	16.9	30.7
Jednom tjedno	10	15.4	46.1
Jednom svaka dva tjedna	14	21.5	67.6
Jednom mjesečno	11	16.9	84.5
Rjeđe od jednom mjesečno	6	9.2	93.7
Nikada	4	6.2	100
Ukupno	65	100	

Tablica 10: Učestalost razgovora s djecom o osjetljivim problemskim temama kod roditelja

Vrijednost	Frekvencija	Postotak	Kumulativni postotak
Svaki dan	17	16.7	16.7
Nekoliko puta tjedno	16	15.7	32.4

Jednom tjedno	18	17.6	50
Jednom svaka dva tjedna	9	8.8	58.8
Jednom mjesečno	12	11.8	70.6
Rjeđe od jednom mjesečno	21	20.6	91.2
Nikada	9	8.8	100
Ukupno	102	100	

Iz Tablice 9 i Tablice 10 saznaje se koliko često roditelji i odgojitelji razgovaraju s djecom o temama koje se javljaju u problemskim slikovnicama. Najveći broj odgojitelja o takvim temama s djecom razgovara jednom svaka dva tjedna 22% (N=14), 17% odgojitelja (N=11) o tome razgovara nekoliko puta tjedno, jednom mjesečno 17% (N=11), jednom tjedno 15% (N=10). Svaki dan o temama koje tematiziraju problemske slikovnice razgovara 14% (N=9) odgojitelja, rjeđe od jednom mjesečno 9% (N=6) i nikada 6% (N=4). Najveći broj roditelja odgovorio je da s djecom o problemskim temama razgovaraju rjeđe od jednom mjesečno 21% (N=21). Nekoliko puta tjedno o takvim temama razgovara 16% (N=16) roditelja, svaki dan 17% (N=17), jednom tjedno 17% (N=17), jednom mjesečno 12% (N=12), jednom svaka dva tjedna 9% (N=9) i nikada 9% (N=9).

Iz dobivenih rezultata proizlazi da nešto više od 60% odgojitelja s djecom o problemskim temama razgovara u istoj mjeri u kojoj primjenjuju i problemske slikovnice, tj. jednom svaka dva tjedna ili češće. Kod upitnika za roditelje vidljivo je da primjenjuju razgovor češće no problemske slikovnice, tj. nešto više od 50% ispitanika je navelo da to čine jednom svaka dva tjedna ili češće, no i dalje u manjem postotku od odgojitelja.

7.5. Usporedba učestalosti primjenjivanja problemskih slikovnica i razgovora kod problemskih tema

Ispitanicima je ponuđena skala Likertovog tipa s predstavljenim problemskim temama. Ispitanici su trebali za svaku ponuđenu temu navesti koriste li radije problemsku slikovnicu ili razgovor kako bi se utvrdilo za koje problemske teme ispitanici radije odabiru problemsku slikovnicu, a za koje teme će radije odabrati

razgovor. Postavljeno je pitanje *Kada biste imali problemsku slikovnicu za sve navedene situacije, biste li u slučaju da dijete ima neki od navedenih problema radije koristili problemsku slikovnicu ili biste radije porazgovarali s djetetom o toj situaciji?* Ispitanici su mogli birati među ponuđenim odgovorima: *isključivo razgovor =1, uglavnom razgovor =2, podjednako razgovor i slikovnicu =3, uglavnom slikovnicu=4, isključivo slikovnicu=5.*

Tablica 11: Usporedba učestalosti primjenjivanja problemskih slikovnica i razgovora kod osjetljivih problemskih tema kod roditelja i odgojitelja

	Ukupno odgojitelji i roditelji		Odgojitelji		Roditelji	
	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Aritmetička sredina	Standardna devijacija
Strah od bolesti ili suočavanje s bolesti	2.59	0.989	2.646153	1.022111	2.558823	0.970592
Odlazak u bolnicu	2.53	1.023	2.646153	1.006708	2.450980	1.030499
Odlazak zubaru i strah od zubara	2.66	0.962	2.769230	0.861851	2.588235	1.018180
Neposlušnost/nestašluk	2.61	1.040	2.753846	1.000480	2.519607	1.059893
Ophođenje s neznancima	2.53	0.993	2.707692	0.963766	2.411764	0.99854
Pohlepa	2.77	1.139	3.046153	1.095883	2.598039	1.136782
<i>Poštivanje privatnosti</i>	2.41	1.060	2.661538	0.972704	2.254902	1.087155
Potrošački mentalitet / pretjerana kupovina	2.56	1.073	2.769230	1.100699	2.421568	1.038241
Prkos / inat	2.62	1.045	2.861538	0.982295	2.470588	1.059664
Sebičnost	2.71	1.010	2.815384	0.966506	2.666666	1.037259
Svađa	2.67	0.941	2.830769	0.839814	2.568627	0.990147
Izostanak radnih navika	2.67	1.038	2.8	0.938749	2.588235	1.093209
Suočavanje s emocijama	2.81	0.981	3	0.951971	2.686274	0.984839
Teškoće u govoru / mucanje	2.81	1.097	2.923076	1.189901	2.735294	1.033368
Izostanak kulturnog ponašanja / bontona	2.73	0.984	2.861538	0.933356	2.647058	1.011293

Izostanak higijenske navike	2.78	0.966	2.815384	0.966506	2.754902	0.969191
Neprihvaćenost u društvu / osjećaj odbačenosti	2.87	0.991	2.876923	1.007901	2.862745	0.985430
Nespretnost / neznanje	2.70	1.111	2.969230	1.074843	2.529411	1.105395
Nedostatak tolerancije/uvvažavanje različitosti	2.71	1.070	2.846153	0.971962	2.627451	1.125066
Nezdrava hrana/pretilost	2.69	1.102	2.846153	0.987907	2.598039	1.162617429
Razvod roditelja	2.63	1.044	2.830769	0.993246	2.5	1.06007659
Smrtni slučaj u obitelji / gubitak drage osobe	2.58	1.037	2.8	1.033803	2.441176	1.020323472
<i>Pretjerano gledanje televizije</i>	2.45	1.068	2.769230	0.964514	2.245098	1.084875998
Zlostavljanje / nasilje	2.66	1.091	2.923076	1.108316	2.490196	1.050649003
Odvikavanje od nepoželjnih navika	2.64	1.025	2.876923	0.992277	2.490196	1.02198698
Suočavanje sa strahovima	2.81	1.029	2.984615	0.96001803	2.696078	1.060442796

Za analizu podataka dobivenih rezultata korišten je aritmetički prosjek. Viši prosjek označava tendenciju korištenja problemskih slikovnica, dok niži označava tendenciju korištenja metode razgovora. U slučaju odgojitelja prosjek je kod svih problemskih tema viši, čime se zaključuje kako će odgojitelji kod svih problemskih tema dati prednost slikovnici. Ispitani se roditelji u svim promatranim situacijama u usporedbi s odgojiteljima relativno više opredjeljuju za metodu razgovora. U tablici 12 označene su teme s najvišim prosjekom (*suočavanje sa strahovima, neprihvaćenost u društvu/osjećaj odbačenosti, teškoće u govoru/mucanje, suočavanje s emocijama*) kao i one s najnižim prosjekom (*poštivanje privatnosti i pretjerano gledanje televizije*).

7.6. Prepreke kod primjenjivanja problemskih slikovnica

Ispitanicima je postavljeno pitanje otvorenog tipa *Ukoliko ne primjenjujete problemske slikovnice onoliko često koliko biste željeli, molimo Vas da navedete što smatrate najvećim preprekama u korištenju problemskih slikovnica?* Dobivenim odgovorima saznaju se razlozi nedovoljnog primjenjivanja problemskih slikovnica kod roditelja i odgojitelja.

Tablica 12: Razlozi nedovoljnog primjenjivanja problemskih slikovnica kod odgojitelja

Vrijednost	Frekvencija	Postotak
Ne postoje prepreke	25	38.5
Nedovoljno dostupne	24	36.9
Nedovoljno kvalitetne	4	6
Manjak vremena	3	4.6
Manjak strpljenja kod djece	2	3
Nedovoljna upoznatost s problemskim slikovnicama	2	3
Nisu prevedene na hrvatski jezik	1	1.6
Radije odabirem razgovor	1	1.6
Cijena takvih slikovnica	1	1.6
Nedovoljna otvorenost roditelja za takve slikovnice	1	1.6
Ne znam	1	1.6

Tablica 13: Razlozi nedovoljnog primjenjivanja problemskih slikovnica kod roditelja

Vrijednost	Frekvencija	Postotak
Ne postoje prepreke	28	27.4
Nedovoljno dostupne	28	27.4
Cijena takvih slikovnica	10	9.8
Manjak vremena	10	9.8
Radije odabirem razgovor	9	8.8
Nedovoljna upoznatost s problemskim slikovnicama	6	5.9
Nedovoljno kvalitetne	4	3.9

Nezainteresiranost djeteta	2	2
Nespremnost djeteta za problemske slikovnice	2	2
Ne koriste se u vrtiću	1	1
Nisu prevedene na hrvatski jezik	1	1
Nedovoljno zanimljive	1	1

Dobiveni rezultati pokazuju kako odgojiteljima najveću prepreku pri korištenju problemskih slikovnica predstavlja činjenica to što nisu lako dostupne te kako knjižnice u odgojno obrazovnim ustanovama nisu opskrbljene takvim slikovnicama pa nisu niti u mogućnosti ponuditi ih djeci (36.9%). Četvero je odgojitelja navelo kako problemske slikovnice nisu dovoljno kvalitetne (6.1%), dok se troje odgojitelja izjasnilo kako im najveću prepreku predstavlja manjak vremena (4.6%). Dvoje odgojitelja navodi kako najveću prepreku predstavlja činjenica da trenutačno rade u mlađoj jasličkoj skupini u kojoj djeca još nisu zainteresirana za takve slikovnice (3%). Također, dvoje odgojitelja navodi kako nisu dovoljno upoznati s terminom problemske slikovnice (3%). Ostale prepreke koje odgojitelji spominju su i činjenica kako mnogo dobrih problemskih slikovnica nije prevedeno na hrvatski jezik, cijena takvih slikovnica ili radije odaberu razgovor s djetetom koji je uvijek dostupniji od problemske slikovnice. Jedan je odgojitelj naznačio kako roditelji nisu dovoljno otvoreni za takve slikovnice te se zbog toga rjeđe koriste u vrtićima (1.6%).

Kao i u slučaju odgojitelja, i roditelji kao najveću prepreku navode nedostupnost problemskih slikovnica (27.5%). Drugi najveći razlog je cijena takvih slikovnica, koje su često cjenovno nepristupačne i manjak vremena (9.8%). Devet roditelja (8.9%) radije će odabrati razgovor no problemsku slikovnicu, dok šestoro roditelja (5.9%) napominje kako nisu dovoljno upoznati s terminom problemske slikovnice. Četvero roditelja upozorava (3.9%) kako problemske slikovnice nisu dovoljno kvalitetne te sadrže loše ilustracije ili su pisane nerazumljivim jezikom. Ostale prepreke koje roditelji spominju su i nezainteresiranost djeteta za takve slikovnice ili činjenica da dijete još nije spremno na njih (2%). Činjenica da puno slikovnica nije prevedeno na hrvatski jezik predstavlja prepreku jednom roditelju (1%). Jedan je roditelj naveo kako se problemske slikovnice jako rijetko koriste u odgojno-obrazovnim ustanovama.

Hipoteza da odgojiteljima prepreku kod češćeg primjenjivanja problemskih slikovnica predstavlja činjenica da knjižnice u vrtićima nisu opskrbljene takvim

slikovnicama je potvrđena, budući da je najveći broj odgojitelja upravo to naveo kao glavnu prepreku (36.9%). Hipoteza da roditeljima najveću prepreku predstavlja neznanje, odnosno nedovoljna upoznatost s problemskim slikovnicama je djelomično potvrđena, budući da je samo šestoro roditelja (5.9%) to navelo kao razlog nedovoljnog primjenjivanja problemskih slikovnica. Najveći je broj roditelja (27.5%), kao i u slučaju odgojitelja, naznačio da im takve slikovnice često nisu lako dostupne (teže se pronalaze u knjižnicama) ili su cjenovno nepristupačne.

7.7. Primjenjuju li ispitanici problemsku slikovnicu češće prije pojave određene problemske situacije, neovisno o problemskoj situaciji ili nakon pojave određene problemske situacije

Ispitanicima je postavljeno pitanje *Problemske slikovnice primjenjujem*, na koje su trebali odrediti u kojim situacijama češće posežu za problemskom slikovnicom, odnosno, čine li to *prije pojave određene problemske situacije, neovisno o problemskoj situaciji, nakon pojave određene problemske situacije ili ih uopće ne primjenjuju*.

15: Primjenjuju li odgojitelji problemsku slikovnicu češće prije pojave određene problemske situacije, neovisno o problemskoj situaciji ili nakon pojave određene problemske situacije

Vrijednost	Frekvencija	Postotak
Uglavnom prije pojave određene problemske situacije	15	23
Uglavnom neovisno o problemskoj situaciji	27	41.5
Uglavnom nakon pojave određene problemske situacije	20	30.9
Ne primjenjujem	3	4.6

Tablica 16: Primjenjuju li roditelji problemsku slikovnicu češće prije pojave određene problemske situacije, neovisno o problemskoj situaciji ili nakon pojave određene problemske situacije

Vrijednost	Frekvencija	Postotak
Uglavnom prije pojave određene problemske situacije	21	20.6

Uglavnom neovisno o problemskoj situaciji	44	43.1
Uglavnom nakon pojave određene problemske situacije	27	26.5
Ne primjenjujem	10	9.8

Iz Tablice 15 i Tablice 16 saznaje se u kojim situacijama ispitanici najčešće koriste problemsku slikovnicu. Rezultati pokazuju kako najveći broj odgojitelja i roditelja problemsku slikovnicu primjenjuje neovisno o pojavi određene problemske situacije (N=41.5%, N=43.1%). Nakon pojave određene problemske situacije problemsku slikovnicu koristi 30.9% odgojitelja i 26.5% roditelja. Preventivno, odnosno prije nego se određena problemska situacija pojavi, problemske slikovnice koristi 23% odgojitelja i 20.5% roditelja. Problemske slikovnice ne primjenjuje 4.6% odgojitelja i 9.8% roditelja.

7.8. U kojoj mjeri ispitanici smatraju problemsku slikovnicu korisnim sredstvom pri lakšem svladavanju određene problemske situacije

Kako bi saznali u kojoj mjeri ispitanici problemsku slikovnicu smatraju korisnim sredstvom da se djeca lakše nose s određenim problemskim situacijama, postavljeno je pitanje *Problemske slikovnice smatram korisnim sredstvom pri lakšem svladavanju određene problemske situacije*, na koje su ispitanici mogli odgovoriti: *u potpunosti, u većoj mjeri, osrednje, u manjoj mjeri ili ne smatram ih korisnim sredstvom*.

Tablica 17: U kojoj mjeri odgojitelji problemsku slikovnicu smatraju korisnim sredstvom pri lakšem svladavanju određene problemske situacije

Vrijednost	Frekvencija	Postotak	Kumulativni postotak
U potpunosti	20	30.8	30.8
U većoj mjeri	30	46.2	77
Osrednje	13	20	97
U manjoj mjeri	1	1.5	98.5
Ne smatram ih korisnim sredstvom	1	1.5	100
Ukupno	65	100	

Tablica 18: U kojoj mjeri roditelji problemsku slikovnicu smatraju korisnim sredstvom pri lakšem svladavanju određene problemske situacije

Vrijednost	Frekvencija	Postotak	Kumulativni postotak
U potpunosti	21	20.6	20.6
U većoj mjeri	54	52.9	73.5
Osrednje	20	19.6	93.1
U manjoj mjeri	5	4.9	98
Ne smatram ih korisnim sredstvom	2	2	100
Ukupno	102	100	

Tablica 17 i Tablica 18 prikazuju mišljenje ispitanika o korisnosti problemskih slikovnica. Iz tablice je vidljivo kako najveći broj ispitanih odgojitelja problemske slikovnice smatra korisnim u većoj mjeri (46%). Također i najveći broj roditelja problemske slikovnice smatra korisnim u većoj mjeri (53%). Za razliku od ispitanih roditelja, 30.8% odgojitelja problemsku slikovnicu smatra u potpunosti korisnim sredstvom, dok to isto smatra 20.6% roditelja. Gotovo isti postotak u obje ispitne skupine problemsku slikovnicu smatra osrednje korisnom, 20% u slučaju odgojitelja, i 19.6% u slučaju roditelja. Korisnom u manjoj mjeri je smatra 1.5% odgojitelja i 4.9% roditelja, dok je uopće ne smatra korisnim sredstvom 1.5% odgojitelja i 2% roditelja.

Hipoteza da odgojitelji problemsku slikovnicu smatraju korisnim sredstvom u većoj mjeri od roditelja nije potvrđena, budući da više od 70% ispitanika u obje skupine problemsku slikovnicu smatra korisnom u većoj mjeri ili u potpunosti.

8. RASPRAVA

Nemec (2018) u svom diplomskom radu *Odgajateljeva percepcija primjene problemskih slikovnica i priča u inkluziji* provodi istraživanje kako bi utvrdila odgajateljevu percepciju primjene problemskih slikovnica i priča u svakodnevnom odgojno-obrazovnom radu. Također, procjenjuje učestalost primjene problemskih slikovnica kod odgojitelja te dostupnost takvih slikovnica. Rezultati istraživanja govore da odgojitelji imaju osrednje znanje o primjeni problemskih slikovnica te su vrtičke skupine oskudno opskrbljene takvim slikovnicama. Odgojitelji se procjenjuju motiviranima više se angažirati u posudbi problemskih slikovnica. (Nemec, 2018.) Rezultati dobiveni u istraživanju provedenog u ovom radu djelomično se podudaraju, budući da je u navedenom istraživanju najveći broj odgojitelja naveo kako je upoznat s problemskim slikovnicama u većoj mjeri. Upoznatost odgojitelja s problemskom slikovnicom može se iščitati iz Tablice 5 gdje je nešto više od 50% odgojitelja naveo kako su upoznati s problemskom slikovnicom u većoj mjeri ili u potpunosti. Kod procjenjivanja dostupnosti slikovnica Željka Nemec navodi kako su odgojiteljima problemske slikovnice dostupne u srednjoj mjeri što se podudara s rezultatima istraživanja ovog završnog rada. Kao razlog nedovoljnog primjenjivanja problemskih slikovnica (Tablica 12) odgojitelji u većoj mjeri (36.9%) navode upravo nedostupnost takvih slikovnica. „Može se zaključiti kako je odgojiteljima potrebna veća stručna i materijalna podrška koja bi pratila i još više osnaživala njihovu spremnost za primjenu problemskih slikovnica i priča u njihovom odgojno-obrazovnom radu“ (Nemec 2018:45).

Babić (2019) u svom diplomskom radu ispituje roditeljska mišljenja i iskustva u primjeni razvojne biblioterapije te provodi istraživanje među roditeljima o učestalosti primjenjivanja slikovnica. Postavlja hipotezu kako su roditelji rijetko uključeni u aktivnosti knjižnice i zajednice te kako su im rijetko dostupne informacije o primjerenoj dječjoj literaturi. Nakon dobivenih rezultata hipoteza se prihvaća jer se pokazalo kako roditelji procjenjuju da su im rijetko dostupne informacije o primjerenoj dječjoj literaturi. Istraživanje također pokazuje kako rijetko pitaju odgojitelja za savjet i pomoć pri odabiru terapijske priče ili problemske slikovnice. Rezultati istraživanja podudaraju se s dobivenim rezultatima istraživanja provedenog u ovom radu gdje su ispitani roditelji naveli kako su u srednjoj mjeri upoznati s problemskim slikovnicama te ih ne

posuđuju toliko često u knjižnicama. Upoznatost roditelja s problemskih slikovnicama vidljiva je u Tablici 6 gdje je više od 50% roditelja navelo kako problemsku slikovnicu poznaje osrednje, u manjoj mjeri ili uopće nije s njom upoznato. Nadalje, Babić (2019) ispituje iskustva roditelja o dobrobiti primjene terapijskih priča/problemskih slikovnica te potvrđuje postavljenu hipotezu kako roditelji iskazuju pozitivna iskustva o dobrobiti primjene priče u razvoju djeteta. Dobiveni rezultati podudaraju se s istraživanjem provedenim u ovom radu, budući da je 70% roditelja navelo kako problemsku slikovnicu smatra u većoj mjeri ili u potpunosti korisnim sredstvom kod lakšeg svladavanja problemske situacije (Tablica 18).

Provedeno istraživanje *Teme o kojima se teško progovara na primjeru problemskih slikovnica* specifično je po tome što ispituje hoće li obje ispitne skupine (roditelji i odgojitelji) kod određenih problemskih situacija radije odabrati slikovnicu ili razgovor. Rezultati istraživanja govore kako odgojitelji preferiraju koristiti slikovnicu, a roditelji su skloniji razgovoru. Roditelji su pokazali kako su većinom upoznati s terminom problemske slikovnice, te ju također smatraju korisnom kod suočavanja s problemskim situacijama. Prepreke koje roditelje sprječavaju u njenom češćem korištenju je upravo nedostatak takvih slikovnica, odnosno činjenica što često ne znaju gdje ih pronaći. Knjižnice ne obiluju problemskim slikovnicama, a u knjižarama su često preskupe. Odgojitelji su pokazali kako koriste problemske slikovnice češće od roditelja, iako su i odgojitelji naveli kako su knjižnice u odgojno-obrazovnim skupinama oskudno opskrbljene problemskim slikovnicama.

9. ZAKLJUČAK

Problemska slikovnica pomaže djeci da se lakše nose sa strahovima, suoče s emocijama, prebrode neke teže životne situacije, ali i kako da prepoznaju nasilnika. Za djetetov je razvoj bitno upoznati ih s takvim slikovnicama jer se uz pomoć likova u njima lakše suočavaju s problemima. Prednosti čitanja takvih slikovnica mnogobrojne su, kako u obrazovnom, tako i u odgojnom smislu. Upravo iz tog razloga provedeno je istraživanje o korištenju problemskih slikovnicama u ustanovama predškolskog odgoja i u obiteljskom domu. Cilj istraživanja bio je saznati hoće li roditelji i odgojitelji kod problemskih situacija radije posegnuti za slikovnicom ili razgovorom.

Na temelju provedenog istraživanja saznaje se kako kod roditelja i odgojitelja postoje teme o kojima im je teže razgovarati s djecom. Najveći je broj ispitanika naveo kako je to tema smrti. Ostale teme za koje su procijenili da im je teško o njima govoriti su tema bolesti, zlostavljanja, spolnosti i razvod braka. Ispitanici navode kako smatraju da je djeci najteže govoriti o emocijama i smrti.

Rezultati potvrđuju hipotezu da su odgojitelji upoznatiji s problemskim slikovnicama od roditelja budući da je najveći broj odgojitelja (37%) naveo kako su upoznati s problemskim slikovnicama u većoj mjeri. Najveći broj roditelja naveo je kako problemsku slikovnicu poznaje u srednjoj mjeri (31%).

Hipoteza da odgojitelji češće primjenjuju problemske slikovnice od roditelja je potvrđena budući da je najveći broj odgojitelja (24.7%) naveo kako problemske slikovnice primjenjuje jednom svaka dva tjedna. Najveći broj ispitanih roditelja (29.4%) naveo je da problemske slikovnice koristi rjeđe od jednom mjesečno.

Odgojitelji su na pitanja za koje teme češće primjenjuju slikovnice, a za koje češće koriste razgovor, pokazali kako kod svih problemskih tema preferiraju slikovnicu. Roditelji se u usporedbi s odgojiteljima relativno više opredjeljuju za metodu razgovora.

Hipoteza da odgojiteljima prepreku kod češćeg primjenjivanja problemskih slikovnica predstavlja slabija opskrbljenost takvih slikovnica u predškolskim ustanovama i gradskim knjižnicama je potvrđena. Najveći je broj odgojitelja (36.9%) naveo je kao prepreku upravo nedostupnost takvih slikovnica. Hipoteza da roditeljima prepreku predstavlja neznanje (neupućenost u postojanje takvih slikovnica) te nedostatak vremena za posuđivanje slikovnica je djelomično potvrđena. Najveći broj roditelja (27.5%) navodi kao prepreku nedostupnost takvih slikovnica, ali i činjenicu da su često skupe, te cjenovno nepristupačne. Osim toga, veliki je broj roditelja izjavio

kako ipak radije koriste razgovor od problemskih slikovnica.

Rezultati istraživanja pokazuju kako i odgojitelji i roditelji najvećim djelom problemske slikovnice primjenjuju uglavnom neovisno o pojavi problemske situacije (41.5%, odnosno 43.2%). Time se saznaje kako ispitanici ne posežu za problemskom slikovnicom samo nakon što se dogodi neka situacija koja se uz pomoć slikovnice može bolje razjasniti, već ju koriste i preventivno te kako bi djecu upoznali s nekim problemskim situacijama u kojima se oni mogu naći.

Hipoteza da odgojitelji problemsku slikovnicu smatraju korisnom kod lakšeg suočavanja s problemskim situacijama u većoj mjeri od roditelja nije potvrđena budući da su obje ispitne skupine navele kako ju smatraju korisnom u većoj mjeri (46.2%, odnosno 53%).

Ovim se istraživanjem nastojalo ukazati na važnost čitanja problemskih slikovnica te na činjenicu koliko mogu biti bitne kod suočavanja s raznim problemskim situacijama. Iako su odgojitelji upoznati s terminom i uporabom problemskih slikovnica, sve su više prisutne i u obiteljskim domovima.

10. LITERATURA

Izvori:

Bekić, I. (2003). *Mama i tata više nisu zajedno*. Zagreb: ABC naklada.

Deinert, S. i Krieg, T. (2004). *Obiteljski album*. Zagreb: Golden marketing – tehnička knjiga.

Rieger, A. (2001). *Lana i Pavo*. Zagreb: Golden Marketing.

Ringtved, G. (2019). *Plači, srce...*, Zagreb: Artesor naklada.

Literatura:

Babić, S. (2019). *Roditeljska mišljenja i iskustva o savjetodavnoj podršci odgajatelja u primjeni razvojne biblioterapije* (diplomski rad). Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci (online). Preuzeto s <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ufri:529> (pristupljeno 21.6.2021.).

Batinić, Š. i Majhut, B. (2000). Počeci slikovnice u Hrvatskoj. U: *Kakva je to knjiga slikovnica* (ur. R. Javor). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 23-38.

Batinić, Š. i Majhut, B. (2001). *Od slikovnjaka do vragobe – hrvatske slikovnice do 1945*. Zagreb: Hrvatski školski muzej.

Budak V., Cvijanović T. (2015) Tematske priče i slikovnice za djecu u treningu socijalnih vještina. *Dijete, vrtić, obitelj* 77/78, 34-36.

Crnković, M. (1971). *Dječja književnost*. Zagreb: Školska knjiga.

Crnković, M. i Težak, D. (2002). *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.

Čačko, P. (2000). Slikovnica, njezina definicija i funkcije. U: *Kakva je to knjiga slikovnica* (ur. R. Javor). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 12-16.

Čičko, H. (2000). Dva stoljeća slikovnice, U: *Kakva je to knjiga slikovnica* (ur. R. Javor). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 17-19.

- Čičko, H. (2002). Knjiga kao lijek, U: *Tabu teme u književnosti za djecu i mladež* (ur. R. Javor). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 39-44.
- Čičko, H., Danev, M., Dragoja, N., i Suton, L. (2006). *Preporučeni popis slikovnica s anotacijama*. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež: Preuzeto s www.hkdrustvo.hr/datoteke/132
- Hameršak, M. i Zima, D. (2015). *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Uvodi, 163-195.
- Haramija, D. (2002). *Smrt u prozi za djecu i mladež*, U: Javor R. *Tabu teme u književnosti za djecu i mladež*, Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 30-37
- Hlevnjak, B. (2000). Kakva je to knjiga slikovnica U: *Kakva je to knjiga slikovnica* (ur. R. Javor). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 7-11.
- Martinović, I. i Stričević, I. (2011). Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. *Libellarium*, IV (1), 39-63.
- Miljan Z. (2013). Dječje radosti 19. stoljeća – slikovnica – edukativna dječja igračka. *Povijest u nastavi* 21/1, 1-21.
- Narančić-Kovač, S. (2015). *Jedna priča – dva pripovjedača: slikovnica kao pripovijed*,. Zagreb: Artesor naklada.
- Nemec Ž. (2018). *Odgajateljeva percepcija primjene problemskih slikovnica i priča u inkluziji* (diplomski rad). Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci. Preuzeto s: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ufri%3A309> (pristupljeno 21.6.2021.).
- Skočić Mihić, S. i Klarić, B. (2014). Biblioterapija u inkluzivnoj praksi. *Dijete, vrtić, obitelj* 75, 30-31.
- Skočić Mihić, S., Blanuša Trošelj, D., Zoričić, T. (2017). Jesu li odgajatelji upoznati s problemskim slikovnicama i slikovnicama o djeci s teškoćama? U: *Dijete, knjiga i novi mediji* (ur. B. Mendeš, T.T. Vidović Schreiber). Split: Filozofski fakultet, Zagreb: Savez društva Naša djeca Hrvatske, 65-82.

SAŽETAK

Slikovnica je prva knjiga koju će dijete uzeti u ruke i kao takva vrlo je moćna i ima veliku ulogu u djetetovom odrastanju. U radu se promatraju problemske slikovnice koje obrađuju osjetljive teme poput smrti, seksualnog zlostavljanja, nasilja ili razvoda braka, a navedeni su i rezultati provedenog istraživanja među roditeljima i odgojiteljima o učestalosti primjenjivanja problemskih slikovnica. Istraživanjem se saznaje koje životne situacije odgojitelji i roditelji smatraju teškima za razgovor s djecom, te koja ispitna skupina češće primjenjuje slikovnice, a koja češće koristi metodu razgovora kod osjetljivih problemskih situacija.

Ključne riječi: istraživanje, problemska slikovnica, osjetljive teme, roditelji, odgojitelji

SUMMARY

The picture book is the first book that a child will pick up and as such is very powerful and plays a big role in a child's upbringing. The paper examines problem picture books that handle sensitive topics such as death, sexual abuse, violence or divorce, and presents the results of research conducted among parents and educators on the frequency of using problem picture books. The research finds out which life situations educators and parents find difficult to talk about to children, which examination group uses picture books more often, and which one uses the conversation method more often in sensitive problem situations.

Keywords: research, problem picture book, sensitive topics, parents, educators

PRILOZI

Prilog broj 1.
Anketni upitnik za odgojitelje

*Obavezno

1. Spol *

Označite samo jedan oval.

Ženski

Muški

2. Dob (upišite u navršenim godinama života) : *

3.

Godine radnog iskustva u predškolskim ustanovama (upišite): *

4. Navedite naziv grada ili mjesta u kojem radite. *

5. Koji ste stupanj obrazovanja završili? *

Označite samo jedan oval.

Stručni studij; strukovno specijalističko usavršavanje i osposobljavanje (prije Bolonjske reforme)

Sveučilišni ili stručni preddiplomski studij (nakon Bolonjske reforme)

Sveučilišni ili specijalistički diplomski studij; poslijediplomski specijalistički studij

Poslijediplomski znanstveni magistarski studiji

Poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studiji; obrana doktorske disertacije izvan studija

6. S kojom dobnom skupinom trenutno radite? *

Označite samo jedan oval.

- Mlađom jasličkom skupinom
- Starijom jasličkom skupinom
- Mlađom predškolskom skupinom
- Srednjom predškolskom skupinom
- Starijom predškolskom skupinom
- Mješovitom

7. O kojim Vam je temama teško razgovarati s djecom? *

---

8. Navedite za koje teme procjenjujete da je djeci o njima teško razgovarati. *

---

9. Navedite u kojoj ste mjeri upoznat/a s problemskim slikovnicama: *

Označite samo jedan oval.

- Nisam upoznat/a s terminom
- U manjoj mjeri
- U srednjoj mjeri
- U većoj mjeri
- U potpunosti sam upoznat/a

10. Koliko često čitate djeci problemske slikovnice? *

Označite samo jedan oval.

- Nikada
- Rjeđe od jednom mjesečno
- Jednom mjesečno
- Jednom svaka dva tjedna
- Jednom tjedno
- Nekoliko puta tjedno
- Svaki dan

11. Koliko često razgovarate s djecom o problemima koje tematiziraju problemske slikovnice? *

Označite samo jedan oval.

- Nikada
- Rjeđe od jednom mjesečno
- Jednom mjesečno
- Jednom svaka dva tjedna
- Jednom tjedno
- Nekoliko puta tjedno
- Svaki dan

12. Navedene su neke problemske situacije u kojima se dijete može naći. U nekim situacijama primjereno je koristiti problemske slikovnice, a ponekad je primjereniji otvoren razgovor bez korištenja slikovnica ili čitanja priča. Kada biste imali problemsku slikovnicu za sve navedene situacije, biste li u slučaju da dijete ima neki od navedenih problema radije koristili problemsku slikovnicu ili biste radije porazgovarali s djetetom o toj situaciji? Molim Vas da razmišljajući o tome što biste radije koristili svoj odgovor označite na ponuđenoj skali: *

Označite samo jedan oval po retku.

	Isključivo razgovor	Uglavnom razgovor	Podjednako razgovor i slikovnicu	Uglavnom slikovnicu	Isključivo slikovnicu
Strah od bolesti ili suočavanje s bolesti	☐	☐	☐	☐	☐
Odlazak u bolnicu	☐	☐	☐	☐	☐
Odlazak zubaru i strah od zubara	☐	☐	☐	☐	☐
Neposlušnost/nestašluk	☐	☐	☐	☐	☐
Ophođenje s neznancima	☐	☐	☐	☐	☐
Pohlepa	☐	☐	☐	☐	☐
Poštivanje privatnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Potrošački mentalitet / pretjerana kupovina	☐	☐	☐	☐	☐
Prkos / inat	☐	☐	☐	☐	☐
Sebičnost	☐	☐	☐	☐	☐
Svađa	☐	☐	☐	☐	☐
Izostanak radnih navika	☐	☐	☐	☐	☐
Suočavanje s emocijama	☐	☐	☐	☐	☐
Teškoće u govoru / mucanje	☐	☐	☐	☐	☐
Izostanak kulturnog ponašanja / bontona	☐	☐	☐	☐	☐

Izostanak higijenske navike	☐	☐	☐	☐	☐
Neprihvaćenost u društvu / osjećaj odbačenosti	☐	☐	☐	☐	☐
Nespretnost / nezanje	☐	☐	☐	☐	☐
Nedostatak tolerancije i uvažavanja različitosti	☐	☐	☐	☐	☐
Nezdrava hrana / pretilost	☐	☐	☐	☐	☐
Razvod roditelja	☐	☐	☐	☐	☐
Smrti slučaj u obitelji / gubitak drage osobe	☐	☐	☐	☐	☐
Pretjerano gledanje televizije	☐	☐	☐	☐	☐
Zlostavljanje / nasilje	☐	☐	☐	☐	☐
Odvikavanje od nepoželjnih navika	☐	☐	☐	☐	☐
Suočavanje sa strahovima	☐	☐	☐	☐	☐

13. Ukoliko želite dodati još neku problemsku situaciju ili neki od svojih odgovora želite dodatno pojasniti ili obrazložiti, molim Vas da to napišete u ovom odgovoru otvorenog tipa. *

---

14. Ukoliko ne primjenjujete problemske slikovnice onoliko često koliko biste željeli, molimo Vas da navedete što smatrate najvećim preprekama u korištenju problemskim slikovnica? *

---

15. Problemske slikovnice primjenjujem: *

Označite samo jedan oval.

- Uglavnom neovisno o pojavi određene problemske situacije
- Uglavnom prije pojave moguće problemske situacije
- Uglavnom nakon pojave određene problemske situacije
- Ne primjenjujem problemske slikovnice

16. Problemske slikovnice smatram korisnim sredstvom pri lakšem svladavanju određene problemske situacije : * *Označite samo jedan oval.*

- Ne smatram ih korisnim sredstvom
- U manjoj mjeri
- Osrednje
- U većoj mjeri
- U potpunosti.

Prilog broj 2.

Anketni upitnik za roditelje

*Obavezno

1. Spol *

Označite samo jedan oval.

Ženski

Muški

2. Dob (upišite u navršenim godinama života): *

---

3. Navedite dob djeteta u navršenim godinama života: *

---

4. Navedite naziv grada ili mjesta u kojem živite. *

---

5. Koji ste stupanj obrazovanja završili? *

Označite samo jedan oval.

Osnovno obrazovanje

Strukovno osposobljavanje

Jednogodišnje i dvogodišnje srednjoškolsko strukovno obrazovanje

Trogodišnje strukovno obrazovanje

Gimnazijsko srednjoškolsko obrazovanje; četverogodišnje i petogodišnje strukovno srednjoškolsko obrazovanje

Stručni studij; strukovno specijalističko usavršavanje i osposobljavanje

- Sveučilišni ili stručni preddiplomski studij (nakon Bolonjske reforme)
- Sveučilišni ili specijalistički diplomski studij; poslijediplomski specijalistički studij
- Poslijediplomski znanstveni magistarski studiji
- Poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studiji; obrana doktorske disertacije izvan studija

6. O kojim Vam je temama teško razgovarati s djecom? *

---

7. Navedite za koje teme procjenjujete da je djeci o njima teško razgovarati. *

---

8. Navedite u kojoj mjeri ste upoznati s problemskim slikovnicama? *

Označite samo jedan oval.

- Nisam upoznat/a s terminom
- U manjoj mjeri
- U srednjoj mjeri
- U većoj mjeri
- U potpunosti sam upoznat/a

9. Koliko često čitate djeci problemske slikovnice? *

Označite samo jedan oval.

- Nikada
- Rjeđe od jednom mjesečno
- Jednom mjesečno
- Jednom svaka dva tjedna
- Jednom tjedno
- Nekoliko puta tjedno
- Svaki dan

10. Koliko često razgovarate s djecom o problemima koje tematiziraju problemske slikovnice? *

Označite samo jedan oval.

- Nikada
- Rjeđe od jednom mjesečno
- Jednom mjesečno
- Jednom svaka dva tjedna
- Jednom tjedno
- Nekoliko puta tjedno
- Svaki dan

11. Navedene su neke problemske situacije u kojima se dijete može naći. U nekim situacijama primjereno je koristiti problemske slikovnice, a ponekad je primjereniji otvoren razgovor bez korištenja slikovnica ili čitanja priča. Kada biste imali problemsku slikovnicu za sve navedene situacije, biste li u slučaju da dijete ima neki od navedenih problema radije koristili problemsku slikovnicu ili biste radije porazgovarali s djetetom o toj situaciji? Molim Vas da razmišljajući o tome što biste radije koristili svoj odgovor označite na skali: *

Označite samo jedan oval po retku.

	Isključivo razgovor	Uglavnom razgovor	Podjednako razgovor i slikovnicu	Uglavnom slikovnicu	Isključivo slikovnicu
Strah od bolesti ili suočavanje s bolesti	☐	☐	☐	☐	☐
Odlazak u bolnicu	☐	☐	☐	☐	☐
Odlazak zubaru i strah od zubara	☐	☐	☐	☐	☐
Neposlušnost/nestašluk	☐	☐	☐	☐	☐
Ophođenje s neznancima	☐	☐	☐	☐	☐
Pohlepa	☐	☐	☐	☐	☐
Poštivanje privatnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Potrošački mentalitet / pretjerana kupovina	☐	☐	☐	☐	☐
Prkos / inat	☐	☐	☐	☐	☐
Sebičnost	☐	☐	☐	☐	☐
Svađa	☐	☐	☐	☐	☐
Izostanak radnih navika	☐	☐	☐	☐	☐
Suočavanje s emocijama	☐	☐	☐	☐	☐
Teškoće u govoru / mucanje	☐	☐	☐	☐	☐
Izostanak kulturnog ponašanja / bontona	☐	☐	☐	☐	☐

Izostanak higijenske navike	☐	☐	☐	☐	☐
Neprihvaćenost u društvu / osjećaj odbačenosti	☐	☐	☐	☐	☐
Nespretnost / neznanje	☐	☐	☐	☐	☐
Nedostatak tolerancije i uvažavanja različitosti	☐	☐	☐	☐	☐
Nezdrava hrana / pretilost	☐	☐	☐	☐	☐
Razvod roditelja	☐	☐	☐	☐	☐
Smrtni slučaj u obitelji / gubitak drage osobe	☐	☐	☐	☐	☐
Pretjerano gledanje televizije	☐	☐	☐	☐	☐
Zlostavljanje / nasilje	☐	☐	☐	☐	☐
Odvikavanje od nepoželjnih navika	☐	☐	☐	☐	☐
Suočavanje sa strahovima	☐	☐	☐	☐	☐

12. Ukoliko želite dodati još neku problemsku situaciju ili neki od svojih odgovora želite dodatno pojasniti ili obrazložiti, molim Vas da to napišete u ovom odgovoru otvorenog tipa. *

---

13. Ukoliko ne primjenjujete problemske slikovnice onoliko često koliko biste željeli, molimo Vas da navedete što smatrate najvećim preprekama u korištenju problemskim slikovnica? *
-
-

14. Kada djetetu/djeci čitam problemsku slikovnicu, najčešće je čitam: *

Označite samo jedan oval.

- Uglavnom neovisno o pojavi određene problemske situacije
- Uglavnom prije pojave moguće problemske situacije
- Uglavnom nakon pojave određene problemske situacije
- Ne primjenjujem problemske slikovnice

15. Problemske slikovnice smatram korisnim sredstvom pri lakšem svladavanju određene problemske situacije : * *Označite samo jedan oval.*

- Ne smatram ih korisnim sredstvom
- U manjoj mjeri
- Osrednje
- U većoj mjeri
- U potpunosti